brezplačni izvod poštnina plačana pri pošti 1106 ljubljana

pol stoletja kinoteke!

kinotečnik

2012|2013
januar-februar

mesečnik Slovenske kinoteke, letnik XIII, številka 5–6, januar–februar 2013

Črni narcis
Michael Powell in Emeric Pressburger, 1947

manifest lokostrelcev

Kot smo napovedali že v prejšnji številki *Kinotečnika*, Slovenska kinoteka z vstopom v leto 2013 hkrati vstopa tudi v častitljivo petdesetletnico delovanja kinotečne dvorane na Miklošičevi 28. Na pomen tega jubileja opozori že statistični podatek, da se je v teh petdesetih letih na kinotečnem platnu odvrtelo kar nekajkrat več različnih filmov kot v zadnjih petdesetih letih na vseh ostalih slovenskih platnih skupaj. Uhojeno platno seveda samo po sebi še ne pomeni ničesar, če program ne ostaja nenehno zavezan vsem razsežnostim medija, ki je zmožen v isti sapi proizvajati vrhunsko razvedrilo in temeljito preiskavo sveta, celovito umetniško delo in nujno politično izjavo, ostro podobo svojega časa in napoved prihodnjega. Marsikateri film, ki je bil pred petdesetimi leti v Kinoteki predvajan kot klasika, je danes pozabljen. In marsikatero delo, ki se je pred petdesetimi leti na kinotečnem programu znašlo kot obrobno, danes velja za zidak svojega časa. Zato ni odveč ponoviti, da rado zlorabljen termin "kinotečni film" preprosto ne obstaja, razen če ni "kinotečen" preprosto vsak film, izpred stodesetih let ali od včeraj. Kinoteka (z malo začetnico) namreč ni prostor, ki bi filmske "klasike" toliko predvajal, kot pa jih na dolgi rok proizvajal. Praznično leto konkretno odpiramo s tremi retrospektivami, ki se bodo zvrstile v prvih dveh mesecih. Prvi bo z nami brez dvoma najbolj priljubljen "kinotečni avtor" dvorane na Miklošičevi, večni Andrej Tarkovski, čigar filme sicer redno predvajamo na posamičnih in vedno polnih projekcijah, tokrat pa se bomo skozi ves njegov opus sprehodili v enem kosu. Sledila bo tematsko obarvana retrospektiva t. i. viteškega filma, ki jo je ob priložnosti impozantne razstave *Vitez, dama in zmaj – Dediščina srednjeveških bojevnikov* v Narodnem muzeju Slovenije za nas pripravil stari sodelavec Kinoteke Igor Kernel. Naposled je tu zimska poslastica, pregledna retrospektiva filmov najznamenitejšega dvojca v zgodovini filma, ki ga sestavljata režiserja in scenarista Michael Powell in Emeric Pressburger. Par je leta 1943 ustanovil produkcijsko hišo The Archers Film Productions, Pressburger pa je v pismu Deborah Kerr, ko jo je snubil za film **Življenje in smrt polkovnika Blimpa**, takole razgrnil njun manifest, ki ga podpisuje tudi Kinoteka:

"***Prvič***, *nikomur nisva dolžna prav ničesar, razen finančnim interesom, ki so naju oskrbeli z denarjem; edina zaveza do njih pa je ta, da jim ne pridelujeva izgube.*
Drugič, *vsak posamezen čevelj najinega filma je izključno in nikogaršnja razen najina odgovornost. Zavračava vse vplive in se podrejava zgolj najini lastni presoji.*
Tretjič, *ko začneva z delom na novi ideji, morava za eno leto prehitevati ne zgolj najinih tekmecev, pač pa tudi naš čas. Resničen film, od ideje do vsesplošnega prikazovanja, terja eno leto. Ali več.*
Četrtič, *noben umetnik ne verjame eskapizmu. Skrivaj verjameva, da isto verjamejo gledalci. Sicer pa sva že dokazala, da bodo ti plačali za ogled resnice in tudi samo zaradi nje.*
Petič, *nikoli, še zlasti pa ne v danem trenutku, ne sme biti samospoštovanje najinih sodelavcev, od zvezdnikov do rekviziterjev, odvisno od tematike in namena filma, na katerem delajo. Borili se bodo in se zakopali v delo na predmetu, ki se jim zdi nujen ali sodoben, in se borili enako zavzeto, da bi se izognili delu pri nečem, kar se jim zdi trivialno ali nesmiselno. V tem jih podpirava in želiva, da za naju delajo samo najboljši delavci; in jih tudi dobiva.*
To so poglavitna načela, v katera verjameva. Zvestoba tem načelom nama je prinesla nepretrgano verigo uspehov in edinstven položaj. Brez tega uspeha seveda ne bi mogla dolgo vzdrževati edinstvenega položaja. Ne gojiva iluzij. Zavedava se, da sva obdana z lačnimi morskimi psi. In upava, da se nama pridružite, voda je v redu." ■
Jurij Meden

palače čezmernosti: powell-pressburgerjev črni narcis

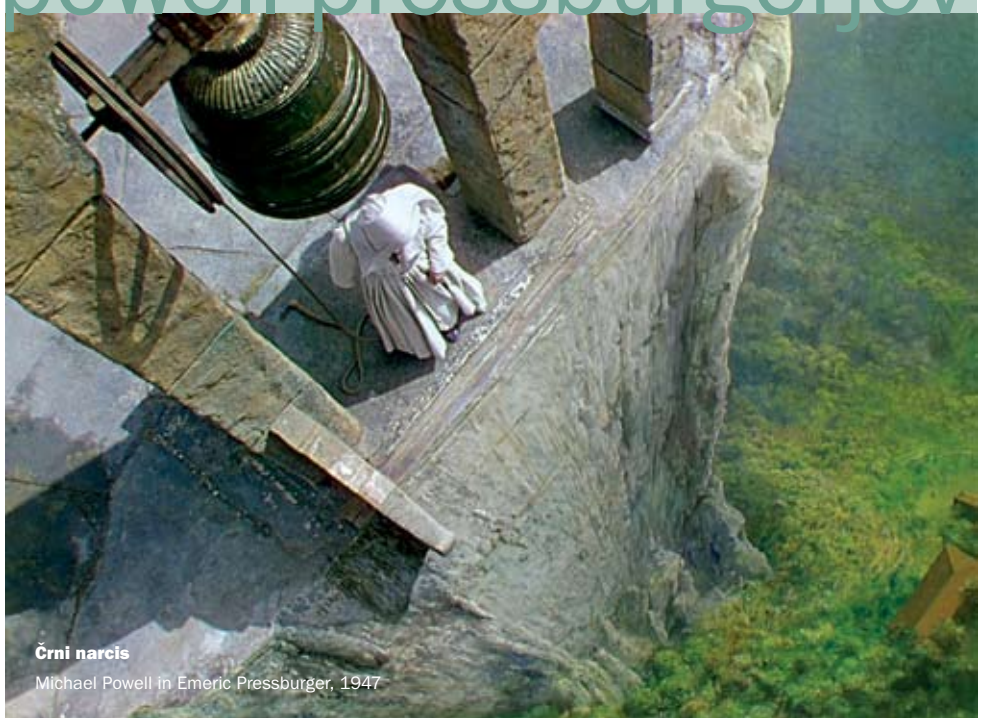

Črni narcis
Michael Powell in Emeric Pressburger, 1947

"Pot čezmernosti vodi v palačo modrosti."
Willam Blake
"Vse na njem je bilo zlagano. Eksterier so posneli na vrtovih v Surreyju in Himalaja ni bila nič drugega kot na drogove nataknjen muslin."
Rumer Godden

Avtorica istoimenskega romana iz leta 1939, ki je služil kot navdih **Črnemu narcisu** (1947) Michaela Powella in Emerica Pressburgerja, se ni zapisala med velike ljubitelje tega filma. *"Videla sem ga enkrat samkrat in nikoli več,"* je bentila Goddenova. *"Gre za brezsramno travestijo knjige, tega ne morem gledati. Mickey Powell pravi, da je zgodbo razumel kot pravljico, medtem ko je bila zame resnična. Vse skupaj je odvratno."*
Čeprav ostra kritika Margaret Rumer Godden nikakor ni bila osamljen primer, so bili odzivi na sedmega od petnajstih celovečercev, ki jih je režijsko-scenaristični dvojec posnel pod zaščitno znamko "The Archers" – od **Tihotapcev** (1940) do zadnjega **Ill Met By Moonlight** (1957) –, povečini pohvalni, če ne kar evforični.
Na znameniti lestvici British Film Institute se je **Črni narcis** tako leta 1999 uvrstil na 44. mesto med največjimi dosežki domače kinematografije. Nekateri zgodnejši ter kasnejši filmi avtorjev so se sicer zavihteli še znatno višje – **Rdeči čeveljčki** (1948) na deveto, **Stvar življenja in smrti** (1946) pa na dvajseto mesto –, a zgodba o pregretih strasteh v himalajskem višavju je vendarle izpodrinila leta 1943 posneto **Življenje in smrt polkovnika Blimpa**, medtem ko se med prvo stoterico – presenetljivo – ni uvrstila **Canterburyjska zgodba** (1944), čeprav gre po mnenju mnogih za absolutno mojstrovino tandema.
Sloves **Črnega narcisa**, zgodbe o dobronamernih Britankah ter njihovih težavah v Indiji, ki je zakrožila po kinodvoranah le nekaj mesecev pred indijsko osamosvojitvijo, pa se je v trinajstih letih od objave BFI-jeve lestvice le še okrepil. Teorija se je besno zakopala v kolonialni kontekst filma in spolne reprezentacije – in res je zabavno opazovati periodično pojavljanje privlačnega glavnega igralca, Davida Farrarja, v različnih stadijih vse bolj provokativne razgaljenosti.
Po drugi strani pa imajo James Gray, Guy Maddin, Wes Anderson in Neil Labute le malo skupnega onkraj dejstva, da so vsi štirje moški, režiserji in scenaristi iz Severne Amerike. In vendar je vsak od njih film **Črni narcis** izpostavil kot enega svojih najljubših. *"Halucinantne barve in bližnji posnetki so dovolj dober približek filmskim mokrim sanjam, kot ga bom kdajkoli potreboval,"* se je navduševal Labute. V bran izumetničenosti, ki je v Goddenovi izzvala takšen prezir, je Anderson povzdignil Powella in Pressburgerja kot *"izjemna umetnika svoje obrti, ki sta za nas ustvarjala nekaj zelo sorodnega gledališču. **Črni narcis**, denimo, se odvija v Himalaji, ampak film so v celoti posneli v Pinewoodu. Vse to gorovje je bilo naslikano na steklo."* Medtem ko je Maddin ob izboru najljubše deseterice iz kolekcije prestižne ameriške video distribucijske založbe The Criterion Collection film pospremil z nepozabnim povzetkom: *"Gruča nun se naseli v staro, prepišno palačo naslade sredi Himalaje in začne pozabljati na svoje zaobljube. Ob vdoru še tako omledne moškosti v njihov svet se ozračje popolnoma naelektri ... Ko potlačene strasti dosežejo vrelišče, tudi mene zatišči kolar. Technicolor v svojem najslastnejšem izrazu!"*
"Gručo nun" sestavlja pet redovnic, odposlanih iz kalkutskega samostana (resničnega) reda Marijinih služabnic. V uvodnem prizoru stroga glavarka, mati Dorothea (Nancy Roberts) obvesti sestro Clodagh (Deborah Kerr), da bo v kratkem prevzela vodenje novega misijona v palači vrh strme pečine, nekdanjem haremu tamkajšnjega radže. Ob novici, da bo tako postala "najmlajša sestra prednica našega reda", Clodagh ne more skriti razburjenja in ponosa spričo napredovanja. A Dorothea nemudoma pristavi svarilo: *"Mislim, da nisi pripravljena,"* jo opozori z brutalno odkritostjo – in nadaljnji potek zgodbe, ki se počasi izkristalizira kot odločna obsodba neizkušenega vodstva, prerokbo potrdi.
Ob prihodu v Mopu se Clodagh in njen nunski kvartet s težavo privajajo na novo okolje, kjer naj bi vaščanom nudile šolanje in zdravstveno oskrbo. Svojeglava in neuravnovešena sestra Ruth (Kathleen Byron), ki trpi za "hudimi bolečinami" in očitno duševno motnjo, povzroča Clodagh še posebej hude preglavice – zlasti tedaj, ko se v palači pojavi vladarjev zastopnik. Postavni mačo, znan le kot Mr. Dean (David Farrar), se naslaja ob zadregi redovnic spričo njegovega brezsramnega spogledovanja.
Ne zaveda pa se, kakšne posledice bodo imele te samovoljne kaprice za Clodagh in še zlasti za Ruth (čeprav se kasneje zanimivo izkaže, da je Dean vse prej kot razuzdani libertinec, kakršnega je privzel za svojo kolonialno 'persono').
Če Powell in Pressburger v adaptaciji romana precej zvesto sledita izvornemu besedilu, vanj vendarle vneseta pomembne spremembe. V ključnem prizoru, ki nastopi tik pred vrhuncem, se erotično blazna Ruth, potem ko je zapustila svoj verski red (ta v filmu zahteva vsakoletno obnovitev zaobljub), pojavi na pragu Deanove hiše z eno samo mislijo – meseno pregreho. V knjigi je tu še vedno odeta v toga nunska oblačila, v filmu pa eden najbolj silovitih momentov nastopi ravno tedaj, ko jo Clodagh zasači v vinsko rdeči obleki, naličeno in počesano, kot bi se odpravljala v razburljivo noč na Piccadillyju.
Tako nezaslišano drzna uporaba barve je samo bistvo **Črnega narcisa**, saj sta se Powell in Pressburger tehnike doslej poslužila le zmerno, v svojem predhodnem filmu **Stvar življenja in smrti** – medvojni fantaziji, katere glavnina se odvije v nebesih, ta pa so v celoti črno-bela. Ena od nebeških postav celo pripomni, kako tam zgoraj kar "umira od lakote po technicolorju" – lakote, ki ji **Črni narcis** sledi kot razkošna pojedina.
Technicolor Motion Picture Corporation so leta 1914 ustanovili štirje možje, med njimi Herb Kalmus, čigar bivša soproga Natalie se pod film podpiše v vlogi "barvne koordinatorke". Vendar se je Powell rigidnemu nadzoru nad barvnim postopkom technicolor, po katerem je slovela Natalie Kalmus, upiral na vsakem koraku. Direktorju fotografije Jacku Cardiffu je naložil, naj svobodno eksperimentira s saturacijo in barvnimi ekstremi, rezultat pa je Cardiffu prinesel prvega oskarja.
Na častno listo Akademije se je uvrstil še scenograf Alfred Junge, čigar prispevek so ocenili za tako pomembnega, da v uvodni špici v nasprotju z ustaljeno navado nastopi samostojno. Ko je Powell sklenil, da filma ne bodo posneli na lokaciji, je postala Jungejeva vloga odločilnega pomena. Izvršil jo je tako mojstrsko, da publika le s težavo verjame, da niti enega samega kadra niso posneli v Indiji, pač pa na odrih pinewoodskega studia v grofiji Buckinghamshire, pičlih 20 milj od Westminstrske palače.
Nekaj redkih eksterierjev so posneli v vrtovih Leonardslee v Zahodnem Sussexu (Goddenova je v napadu jeze malce pomešala geografske koordinate), kjer so se razkošni rododendroni zdeli kot nalašč za pričaranje himalajskega vzdušja.
Sicer pa je **Črni narcis** predvsem čudež in čarovnija posebnih učinkov, maket in optičnih iluzij *trompe l'oleil*. Kot pravi Dave Kehr, nas Junge popelje med *"krivine in ravni prostorsko neskončnih soban stare palače"*, medtem ko se "*britanska gotovost in sterilnost vse bolj uklanjata vzhodnjaškemu misticizmu in čutnosti ... Pod nogami protagonistov se tla dobesedno razprejo in jih vabijo, naj se poženejo v brezno – naj zavržejo svojo dvoglavo vero, v boga in Britanski imperij, ter se z dušo in telesom prepustijo starodavnim in nevarnejšim silam."*
Te "sile" so nabite z nadnaravno konotacijo, in čeprav je **Črni narcis** v osnovi zgodba o prepovedani in komaj sluteni ljubezni med Deanom in Clodagh (nekje med **Bežnim srečanjem** [Brief Encounter, 1945] in **Alahovim vrtom** [The Garden of Allah, 1927]), se hkrati vešče poigrava z žanrskimi konvencijami gotske grozljivke. Madež Ruthine živo rdeče šminke spočne krvavo genealogijo, ki se vije skozi tako "ekscesne" spektakle, kot je Cormanova **Maska rdeče smrti** (The Masque of the Red Death, 1964), samostanska grozljivka Kena Russella **Demoni** (The Devils, 1971), kalejdoskopski klimaks filma **Ne glej zdaj** (Don't Look Now, 1973) Nicolasa Roega in celo **Suspiria** (1977) Daria Argenta.
V prepišni palači na robu prepada "strašijo duhovi" nekdanjih stanovalcev; klepet nevidnih konkubin, ki se v uvodni sekvenci javlja kot prisluh raztreseni gospodinji Angu Ayah (May Hallatt), kmalu preplavi zvočno podlago. Sestro Ruth postopoma "obseda" spolno poželenje, katerega fizični simptomi, sprva potne srage, se v kasnejših stadijih tako stopnjujejo, da vse bolj spominja na nekakšnega vampirja ali živega mrtveca.
Kot velik ljubitelj ciklusa grozljivk iz produkcije Vala Lewtona in studia RKO iz 40-ih se Powell v kasnejši sekvenci, v kateri se Ruth – ob udarcih domorodskih bobnov in zloveščih zvokih krvoločne favne – prebija k Deanovi hiši skozi nevarno megleno močvirje, pokloni filmu **Vudu** (I Walked with a Zombie, 1943) Jacquesa Tourneurja. Kot pri večini najbolj učinkovitih pasusov **Črnega narcisa** je dialog tudi tokrat opuščen, silovito senzualnost prizora porajata izključno zvok in podoba.
Za Powella je pojav zvočnega filma pomenil njegovo nazadovanje: *"In ko so se narodi med seboj sporazumevali na najbolj neposreden in preprost način, jim je bil zadan ta udarec. Nastopil je zvok."*
Kot občudovalec Walta Disneyja, ki je znal po njegovem tako spretno presegati kulturno omejujočo potrebo po govorjeni besedi, se je Powell v obdobju nastajanja **Črnega narcisa** že nagibal k tistemu, čemur je pravil "komponirani" film, sestavljen na način, ki ga navadno povezujemo s skladanjem glasbe. Cilj je bil ustvariti "organsko povezano celoto dialoga, glasbe in zvočnih učinkov". Pri snovanju napetega stopnjevanja sovražnosti med Clodagh in Ruth, ki se izteče v morilski vrhunec, je Powell eksperimentiral celo z uporabo štoparice, da bi dogajanje do popolnosti uskladil z zvočno podlago Briana Easdala.
Izjemen poudarek na gibanju, barvi in glasbi sta Powell in Pressburger še stopnjevala v svojih kasnejših, manj literarno zasnovanih delih: v baletnem **Rdeči čeveljčki**, opernem/operetnem **Hoffmannove pripovedke** (The Tales of Hoffmann, 1951) in filmu **Oh... Rosalinda!!** (1955). **Črni narcis** tako predstavlja ključno tranzicijsko točko v karieri dvojice. Ne nazadnje tudi kot njuna prva ekranizacija knjižne predloge, ki ji je sledila cela vrsta literarnih priredb.
A **Črni narcis** je bil sam po sebi izjemen dosežek, kar ostaja tudi šest in pol desetletij kasneje.
V primerjavi z omikano produkcijo režijsko-igralskega para Herbert Wilcox/Anna Neagle tipa **I Live in Grosvenor Square** (1945), **Piccadilly Incident** (1946), **The Courtneys of Curzon Street** (1947), ki je v tistem času preplavljala britanske kinematografe, se **Črni narcis** loteva spolnosti s transgresivno odkritostjo, ki je daleč pred časom. Med ruševinami uničujoče vojne sta Powell in Pressburger odkrila, da jima krizno obdobje pravzaprav prinaša neomejene možnosti in sijajno priložnost, da pretreseta resnobno, postano filmsko industrijo Velike Britanije ter vanjo vcepita radikalne zamisli in vizije, ki so se porajale onkraj njenih meja.
Če je bil namreč **Črni narcis** v celoti posnet v okolici Londona, je bila njegova provenienca "britanskega filma" vendarle samo ena plat medalje: Pressburger je bil madžarski Jud iz Miskolca, Junge je bil doma iz Görlitza v Šleziji, kostumograf Hein Heckroth se je rodil v Giessenu v nemški zvezni državi Hesse. Turbulentni časi 20. stoletja so jih pregnali iz domovin in naplavili v Britaniji, kjer so se našli, skupaj z domačini Powellom, Cardiffom in Easdalom, da bi ustvarili to edinstveno in bizarno parabolo o izolaciji, stiski in represiji. ■

Neil Young
(Prevedla Maša Peče)

program

Črni narcis (Black Narcissus), torek 5.2. ob 21.00 in sobota 16.2. ob 21.00
Vohun v črnem (The Spy in Black), sreda 6.2. ob 21.15 in četrtek 7.2. ob 19.00
Bagdadski tatič (The Thief of Bagdad), četrtek 7.2. ob 21.00 in sobota 9.2. ob 19.00
Tihotapci (Contraband), sobota 9.2. ob 21.00 in torek 12.2. ob 19.00
Pogrešamo letalo (One of Our Aircraft is Missing), torek 12.2. ob 21.00 in sreda 13.2. ob 19.00
Življenje in smrt polkovnika Blimpa (The Life and Death of Colonel Blimp), sreda 13.2. ob 21.00 in četrtek 14.2. ob 18.00
Canterburyjska zgodba (A Canterbury Tale), četrtek 14.2. ob 21.00 in petek 15.2. ob 19.00
Stvar življenja in smrti (A Matter of Life and Death), petek 15.2. ob 21.30 in sobota 16.2. ob 19.00
Zadnja soba (The Small Back Room), torek 19.2. ob 21.00 in sreda 20.2. ob 19.00
V lisičjem brlogu (Gone To Earth), sreda 20.2. ob 21.00 in četrtek 21.2. ob 19.00
Smrt v očeh (Peeping Tom), četrtek 21.2. ob 21.00 in sobota 23.2. ob 19.00
Rdeči čeveljčki (The Red Shoes), na programu marca in aprila

v čast starejših gospodov: michael powell in emeric pressburger v dobi terorja

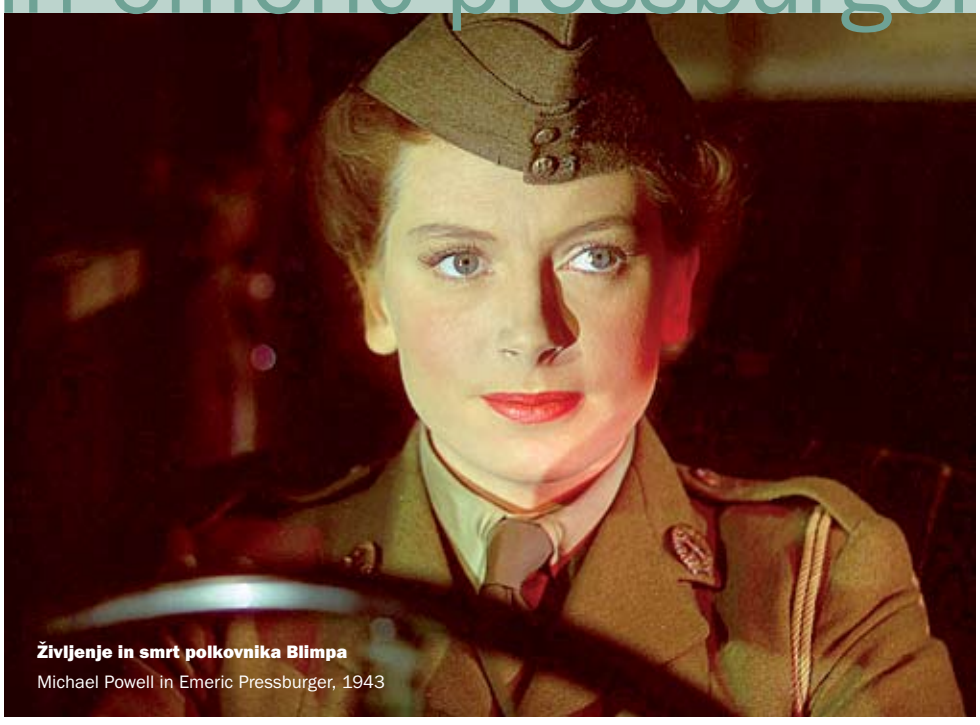

Življenje in smrt polkovnika Blimpa
Michael Powell in Emeric Pressburger, 1943

Smrt v očeh
Michael Powell, 1960

Filmska zgodovina je polna nerazrešenih vprašanj. Eno izmed njih se glasi: kako bi izgledal film o 11. septembru 2001, če bi ga posnela Michael Powell in Emeric Pressburger? Ali bolje rečeno: kako bi izgledal film o teroristih, džihastičnih fundamentalistih, ki so samomorilsko razstrelili Svetovni trgovinski center in Pentagon, če bi ga posnela Powell in Pressburger? Specifično: kako bi izgledal film **United 93** (2006), če bi ga posnela Powell in Pressburger, ne pa Paul Greengrass? Zgodba o "četrtem" letalu, ki so ga ugrabili teroristi in ki je potem strmoglavilo pri Shanksvillu (Pensilvanija), je dobro znana, celo razvpita, saj so jo konspirologi obložili z mnogimi kinetičnimi špekulacijami (letalo je sestrelila ameriška vojska, letalo sploh ni bilo ugrabljeno, letalo je ameriška vojska odpeljala na neznano lokacijo ipd.), toda film ubere uradno verzijo dogodka, s katero bi z veseljem pokoketirala tudi Powell in Pressburger. Uradna verzija namreč pravi: samomorilski džihadisti, ki so se bili voljni žrtvovati za svojo "stvar", so skušali potniško letalo preusmeriti v Kapitol, toda potniki so se uprli in letalo v zadnjem trenutku – po spopadu z džihadisti – samomorilsko preusmerili v tla, s čimer so se žrtvovali za svojo "stvar". Ko gledate film, se zdi, da na letalu pride do nezdružljivosti idealov: oboji – tako džihadisti kot potniki – namreč verjamejo v svojo "stvar", oboji glede svoje želje ne popustijo, oboji so se voljni samožrtvovati in oboji plešejo do smrti.

Filme, ki sta jih posnela Powell in Pressburger (in svoje najboljše sta posnela v času terorja, potemtakem med vojno in takoj po njej), so naseljevali in obsedali prav taki liki. Verniki, ki so se voljni samožrtvovati, fanatiki, ki verjamejo v svojo "stvar" in ki glede svoje želje ne popustijo, v principu fundamentalisti, ki so pripravljeni za "stvar" žrtvovati svoje življenje in celo svoj užitek – in njihova avtodestruktivnost, pa naj si bo še tako hedonistična, je običajno le aspekt njihove askeze. Taki so bili recimo trmasti domačini, ki v **Robu sveta** (The Edge of the World, 1937) nočejo zapustiti Foule, Shetlandskega otoka, pa četudi je za življenje vse bolj neprimeren in poguben (hude zime, slabe letine, ločenost od celine ipd.), fanatični nacisti, ki v **Devetinštiridesetem vzporedniku** (49th Parallel, 1941) svojo ideologijo – s težko, rigidno, morilsko roko – vsiljujejo Kanadčanom, Eskimom, Indijancem in huteritskim utopistom, na videz dobrodušni sodnik Colpeper (Eric Portman), dejansko brezkompromisni fanatik z božjim kompleksom, ki v **Canterburyjski zgodbi** (1944) dekletom v lase spušča lepilo, da bi jih med vojno odvrnil od "druženja" z ameriškimi vojaki, ki imajo druga, bolj resna, bojna opravila, 25-letna Joan Webster (Wendy Hiller), ki je v filmu **Vem, kam grem** ('I Know Where I'm Going!', 1945) fanatično prepričana, da točno ve, kaj hoče (zato se kani poročiti z najbogatejšim Angležem), Peter (David Niven), sestreljeni britanski pilot, ki v **Stvari življenja in smrti** (1946) v smrt raje skoči brez padala, kot pa da bi se scvrl v letalu (in ki potem kljub temu "noče" umreti), in pet eteričnih, asketskih, misijonarskih, Bogu povsem predanih, napol beatificiranih nun, ki jih v **Črnem narcisu** (1947) pošljejo v Himalajo, kjer se začnejo boriti s skušnjavami, ki jih predstavljajo vsemogoči predatorji, od eksotične senzualnosti okolja do cenene kolonjske vode Črni narcis.

Toda obstajajo tudi boljši fundamentalisti. Vzemite le film **Peeping Tom**, alias **Smrt v očeh** (1960). Tu imate Marka Lewisa (Carl Boehm), asocialnega cinefila, ki pozna zvezde, ljudi pa ne. Lewis, neke vrste deklasirani landlord, je filmski snemalec, ali natančneje, snemalec mehke pornografije, obenem pa tudi serijski morilec, ki svoje žrtve – ženske, se razume – ubija s svojo kamero. Gledalec dolgo ne ve, kako. Vsakič namreč žrtev vidimo najprej skozi subjektivno oko njegove kamere, šele potem pa tudi, kako se spravi nad njo – s faličnim stativom kamere. Ko gre proti žrtvi, dvigne stativ, ki se prelevi v nož, samo žrtev pa potem posname tako, da gleda svojo lastno smrt. Sama smrt ga ne poteši, potrebna je tudi mizanscena terorja in smrti, teatralizacija terorja in smrti.

Zakaj ubija? Zakaj je tako obseden s snemanjem svojega ubijanja? Lewis, sadistični mož-s-kamero, je žrtev svojega sadističnega, cinefilskega očeta, fanatičnega raziskovalca skoptofilije in voajerizma, filmskega fundamentalista, ki je hotel posneti celotno odraščanje svojega sina, pač Marka: *"Niti trenutka zasebnosti nisem imel. Ves čas me je snemal. Ponoči mi je v posteljo metal kuščarje in snemal moje reakcije. Vse sobe je ozvočil, vse je snemal. Posnel je celo slovo od matere, njen pogreb in njen pokop. Šest tednov po njeni smrti se je že poročil z mlado blondinko, meni pa je podaril kamero."* (Mimogrede, v filmu-v-filmu igra Markovega očeta sam Michael Powell, Marka pa njegov sin, Columba Powell).

In zdaj tudi sam Mark snema čisto vse: smrt žrtve, prihod policije, preiskave, to, kako ga policija zasleduje, to, kako policija prihaja ponj, končno tudi svojo lastno smrt, tehnično identično smrti svojih žrtev – samega sebe prebode z nožem stativa, s konico pogleda. Lahko bi celo rekli, da vse to tako obsedeno in patološko snema prav zato, da bi lahko tudi sam umrl v filmu, da bi bila torej tudi njegova lastna smrt le del filma, zgodbe vseh zgodb, mizanscene in kinematizacije sveta *in extremis*, ultimativnega snuffa. Snemanje filmov je smrtno nevarno. Z vsakim filmom nekdo umre. Film ubija. *"Vse, kar posnamem, izgubim,"* dahne Mark svoji muzi Helen (Anna Massey), ki je noče posneti, spraviti v film. Ko Helen zgrabi kamero, ko ji Mark nenadoma pade iz kadra in ko vzklikne *"Ah, izgubila sem te,"* postane jasno, kako ogrožen je pravzaprav sam Mark.

Toda Markova zadrega, sicer pervertirani *hommage* Powellovi intimni zadregi (Powell ni pred **Smrtjo v očeh** kar nekaj let – vse tja od **Hoffmannovih pripovedk** (The Tales of Hoffmann, 1951) – posnel nič velikega, po **Smrti v očeh** pa je bilo z njim bolj ali manj konec), je globlja: Helen je namreč *wannabe* pisateljica, ki potrebuje ilustratorja za svoje zgodbe, Mark pa je filmar, ki mu manjka zgodba. Ali kot je nekoč rekel Powell: snemam lahko le tisto, kar vidijo drugi. Markov katastrofalni strah, da se bo film nehal, predstavlja le ultimativno degeneracijo kratkega stika med zgodbo in mizansceno, med besedo in sliko, med scenarijem in režijo, med Powellom in Pressburgerjem, ki sta se leta 1957, potemtakem tri leta pred kontroverzno, šokantno, škandalozno **Smrtjo v očeh**, sodobnico Hitchcockovega **Psiha** (Psycho, 1960), razšla. Marku je oče razkril hipnotični čar slik in glasov, ukradenih realnosti, sam Mark pa je sliko in glas vrnil realnosti, in sicer tako, da je sam stopil v film, potemtakem tako, da glede svoje želje ni popustil. Za svojo "stvar" je bil pripravljen umreti. Svojo željo je spremenil v spektakel, obsesijo, fiksno idejo, ki jo je ponavljal tako fanatično, s tako birokratsko vnemo in toliko časa, dokler ni obtičal in otrpnil v želji. Film je snemal toliko časa, dokler ni tudi sam postal film. Dokler ni realnost sprhnela, presahnila, izginila. Dokler ni od zgodovine ostala le njegova želja, čisti samomorilski teror – tisto, česar mu ne more nihče ukrasti. Tisto, kar naravnost asketsko kljubuje času, spremembam, modernizaciji, zvijačnosti zgodovine (kot izrazu bolečine ali užitka, univerzalnosti ali iracionalnosti množic, nostalgije ali paranoje, večnega razočaranja ali groze). Želja se ne more modernizirati, izboljševati ali samoizpopolnjevati, ne more napredovati – želja lahko postane le teror. Bodisi nazadnjaški ali revolucionaren. Mark Lewis je ultimativni cinefil, mučeniški fantazist, filmski fundamentalist, Al Kaida filmske zgodovine.

Ali pa vzemite **Hoffmannove pripovedke**, bujno stilizirano, kinetično razkošno, fantazmagorično, zelo teatralično in elokventno technicolor opero, posneto po Offenbachovi verziji zgodb E. T. A. Hoffmanna, tako ljubega Sigmundu Freudu. Glavni junak je Hoffmann (Robert Rounseville), poet, ki je povsem predan svoji "stvari", svojemu delu, svoji obsesiji – poeziji, umetnosti, lepoti. In glede te svoje želje ne popusti. Verjame le v svojo "stvar" - fanatično, absolutno in ekstremno, celo ekstremistično, kot fundamentalist. Kompromitirati – prevarati, ponižati, spreobrniti, utesniti, kastrirati ipd. – ga skušajo različne temne sile, različni manipulatorji, različni moški, različni sovražniki, toda vse igra isti igralec (Bruce Dargavel), kar le še dodatno poudari nespremenljivost, "ponavljanje istega", večnost "stvari", h kateri stremi poet, ki v neznanem prepoznava le znano (*Unheimliche*), kajti neznano je tako grozljivo, tako mučno in tako odbijajoče prav zato, ker je tako znano in domače. V njegovo življenje stopajo tudi različne ženske, njegove muze, pariška balerina Olympia (Moira Shearer, z glasom Dorothy Bond), *de facto* lutka, beneška kurtizana Giulietta (Ludmilla Tcherina, z glasom Margherite Grandi) in grška pevka Antonia (Ann Ayars), toda vse izgubi. Raje vse izgubi, kot pa da bi tvegal kompromitiranje svoje "stvari". Svojo "stvar" lahko reši in ohrani le, če vse izgubi. Ali natančneje: svojo "stvar" lahko dobi le, če izgubi svet.

Lahko vzamete tudi **Rdeče čeveljčke** (1948), virtuozno tragedijo v technicolorju. Tu imate Victorio Page (Moira Shearer), balerino, ki hoče plesati – ples je njeno življenje, njena obsesija, želja, glede katere noče popustiti, "stvar", v katero fanatično verjame in za katero se je voljna žrtvovati. In natanko to se zgodi: Vicky, ki hoče svoje totalno baletno telo prignati do perfekcije, pleše, pleše in pleše do konca, do ekstrema, do ekscesa, do samomorilske paranoje, do avtodestruktivnega delirija, do krvi, do smrti. Svoje življenje reducira le na ples, na svoj fundament, na svojo fantazijo, bolj realno od realnosti, v kateri živi, na svojo "stvar". Vse, kar bi lahko kompromitiralo njeno "stvar" (tudi svojega snubca, mladega skladatelja, ki ga igra Marius Goring), njeno čisto, ritualno, totemsko, liturgično, "sveto telo", v grozi zavrne. V imenu svoje vere. Kot kak asket. Kot kak fundamentalist. Svojo "stvar" lahko dobi le tako, da izgubi svet – svojo željo lahko teatralizira le tako, da izgubi življenje. Če bi se zgodovina obrnila drugače, bi bila teroristka. Vicky Page je Al Kaida, njen impresario Boris Lermontov (Anton Walbrook) – njen mentor, njen kreator, njen Svengali, njen diktator, sicer direktor baletne skupine, pri kateri pleše – pa je Osama bin Laden.

In ne pozabite na **Polkovnika Blimpa** (1943), technicolor epos o vojaku Clivu Candyju (Roger Livesey), zloščenem, konservativnem, rigidnem, elitnem oficirju Imperija, ki ostaja kljub vsem spremembam sveta in vojaških idealov – od burske vojne do II. svetovne vojne – vseskozi isti, elegantni, gentlemanski fosil, zategnjen z redom, pravili, disciplino, protokoli in samoobvladovanjem, fanatično zaverovan v svoje principe in fundamente, stoičen, nespremenljiv in nepremakljiv. Za svojo "stvar" žrtvuje vse, tudi svojo moč, svojo priljubljenost, svoj ugled (*"Kar posmehujte se mojemu trebuhu"* ... *"Kar posmehujte se mojim brkom"* itd.), celo svoj užitek (žensko svojega življenja prepusti drugemu moškemu). Vse se spreminja, le on ne, donkihotski anti-Kane, zadnji človek, imun na spremembe, čas, zgodovino. Blimp je fundamentalist, ki ne skuša ničesar doseči.

Drži, ženske, ki stopajo v njegovo življenje, se spreminjajo in zamenjujejo, toda igra jih ista igralka (Deborah Kerr v treh vlogah), kar le poudari njegovo arhaično kljubovanje terorju zgodovine, ki se mu prikazuje kot *Unheimliche,* kot neznano v znanem. In drži, skozi vse življenje ima le enega prijatelja (Anton Walbrook), toda ta je nemški oficir, njegov sovražnik, ki mu za nameček spelje še Edith, sanjsko žensko.

20. stoletje gre mimo njega, čas mineva, še več, dobesedno izginja in prhni (v člankih, nekrologih, pismih, fotografijah ipd.), on pa okameni, obtiči, otrpne v trenutku, kot mumija. Clive Candy, alias Blimp, je človek, ki je ostal zadaj. Njegova anahronost je nevarna, avtodestruktivna, samomorilska, toda obenem asketska – mučeniška. Bori se v treh vojnah (burski, prvi, drugi), toda zgodovina se ga ne dotakne. Postara se, ne da bi se spremenil. Toda svoji mumificirani zastarelosti – svoji antisocialni, predzgodovinski onostranosti – je bolj zvest, kot so ostali zvesti zgodovini. Glede svoje želje ne popusti. V svojo "stvar" tako verjame, da bi zanjo umrl. Fundamentalist pač.

Vsi ti Powell-Pressburgerjevi fundamentalisti so produkt romantične revolucije (Hoffmann!),

se nadaljuje na strani 4

nadaljevanje s strani 3

ki je prišla v paketu z industrijsko in francosko revolucijo. Romantiki so, pravi Isaiah Berlin v *Izvorih romantike,* "*verjeli v boj za svoja prepričanja do zadnjega diha in v vrednoto mučeništva kot tako, ne glede na to, čemu je bilo namenjeno*". Niso bili na prodaj – umreti so bili pripravljeni za nekaj, v kar so verjeli, to pa zato, ker so v to verjeli. Predani so bili idealu, za katerega je bilo vredno umreti – za katerega je bilo vredno žrtvovati "*vso svojo bit*", svoje življenje. Motiv je bil pomembnejši od posledice, namen pomembnejši od učinka. Vstale so nove vrednote, nove kreposti: "*čistost srca, integriteta, požrtvovalnost in predanost*". Pa občudovanje divjega genija, izobčencev, esteticizma, kljubovanja, samouničenja, močne volje, hitre jeze, divjosti izraza, nemira, bledice, vročice, boja, kaosa, ruševin, manjšin, brezimne groze, neizrekljivega, prikazni, fantaziranja, zavračanja preteklosti in prihodnosti, želje živeti v trenutku, občutka brezčasnosti, idile blažene nedolžnosti, pripadnosti, napada na obstoječe (na "*dnevno realnost zgodnje industrijske civilizacije*"), pitja iz človeške lobanje, samomora, neuspeha, plesa smrti, *La Belle Dame Sans Merci*, smrti.

Romantiki so bili fanatiki, ekstremisti, fundamentalisti – potencialni teroristi (dediči romantike so tako liberalizem kot fašizem, tako revolucionarni duh kot nazadnjaštvo). Berlin nas spomni tudi na Diderota, ki je – jasno, še pred romantično revolucijo – pisal o tem, kako blizu so si pravzaprav umetniki in zločinci: prvič, oboji kljubujejo pravilom, ljubijo lastno moč, veličino in blišč ter zavračajo običajno, ukročeno življenje pretirano civiliziranega človeka, in drugič, človek, v katerem tli surov, drzen, zločinski nagon, lahko – če je pod pravim nadzorom – ustvari čudovita dela genija. Ergo: če je človek z zločinskim nagonom pod pravim nadzorom, postane umetniški genij – če ni, postane terorist. In oba se v svoji želji počutita doma.

Toda Berlin ob tem – in to je ključno! – tudi poudari, da je bilo v času križarskih vojn povsem nemogoče, da bi krščanski križar občudoval svojega nasprotnika, džihadista, pa četudi sta fanatično verjela vsak v svojo "stvar", četudi sta se ponašala s čistostjo, iskrenostjo in integriteto, četudi svojih vrednot nista hotela za nič na svetu kompromitirati in četudi sta bila pripravljena za svojo "stvar" – za svoje ideale, za svojo doktrino (naj si bo še tako absurdno) – umreti. Povsem nemogoče je bilo, da bi križar rekel: *"Kaj ti ljudje mislijo, ni pomembno; kar je pomembno, je stanje duha, v katerem verjamejo. Pomembno je, da se niso prodali, da imajo integriteto."* Do obrata pride šele na začetku 18. stoletja, ko se *"pojavi nov nazor, v katerem je stanje duha, motiv pomembnejši od posledice, namen pomembnejši od učinka"*.

Berlin tu pokaže na Voltairovo igro o Mohamedu *(Mahomet)* in Schillerjeve *Razbojnike,* mi pa lahko pokažemo na **Polkovnika Blimpa**: fanatični britanski oficir se lahko identificira le s svojim največjim nasprotnikom, fanatičnim nemškim oficirjem, ki postane tudi njegov edini prijatelj (oba sta čista, brezkompromisno predana svojemu idealu, zaverovana vsak v svojo "stvar" ipd.). Kar tudi razreši vprašanje, kako bi izgledal film **United 93***,* če bi ga posnela Michael Powell in Emeric Pressburger – očitno natanko tako, kot ga je posnel Paul Greengrass! Kot spopad ljudi, ki verjamejo v svojo "stvar". Ergo: Powell in Pressburger sta neverjetno sodobna avtorja in obenem nezdružljiva z vsako sodobnostjo. Njun antirealizem ni bil nič mističnega, ampak le teatralizacija tistega nezaslišanega, nepojmljivega, nepodredljivega, nesprejemljivega in nespravljivega – samomorilskega: motiva, ki je pomembnejši od posledic naših dejanj, in namena, ki je pomembnejši od učinkov, celo od sreče. Ni enega samega odgovora, ene same rešitve za vse človeštvo. Pravila, vrednote in nujnost lahko ustvarjaš le tako, kot ustvarjaš umetnost (s čimer realnost prisiliš, da sledi pravilom umetnosti). Ni čudno, da je *Polkovnik Blimp,* posnet na vrhuncu II. svetovne vojne (to, da film, ki simpatizira z Nemcem, posnameš v času najhujšega patriotizma in šovinizma, je več kot samomorilsko), povzročil tak škandal – in ni čudno, da ga je skušal Winston Churchill blokirati, prepovedati, bunkerirati. Če bi ga posnela po 11. septembru 2001, bi ju linčali. ■

Marcel Štefančič, jr.

nostalgični spomin

Zrcalo
Andrej Tarkovski, 1975

V drugi polovici sedemdesetih in prvi polovici osemdesetih let nas je nekaj slovenskih umetnostnih zgodovinarjev izdajalo *Bilten SUZD*. Veseli smo bili, ker so se nam pridružili tudi prijatelji, ki so se zavzeto ukvarjali s filmom in njegovo teorijo. Predvsem Silvan, Zdenko in Jože so s svojimi dobrimi stiki s kolegi iz Jugoslovanske kinoteke takrat delovali tako, kot da je ljubljanska dvorana že Slovenska kinoteka, v kateri je mogoče videti najboljše filme v programih, usklajenih z našimi skupnimi željami, potrebami in izobrazbenimi belimi lisami. Zelo mi je ostalo v spominu predvajanje porevolucijskih ruskih filmov, na katerem smo navduševanje in spoštovanje do Eisensteina soočali in dopolnili z Vertovom, Pudovkinom, Kulešovom, Medvedkinom in še kom. Toda kot največjega dogodka se spominjam posebne dopoldanske projekcije **Zrcala**. **Andrej Rubljov** je bil takrat za mnoge že kultni film in smo mu posvetili veliko naklonjenih razprav. **Solaris** je navduševanje za Tarkovskega racionaliziral, **Zrcalo** pa je v popolnosti začrtalo razsežnosti in kvalitete režiserjeve izjemne filmske govorice in poetike. V filmu se skozi čas značilnega "zamrznjenega" trajanja, ki se mojstrsko odraža v načinu snemanja, spreminjanju prostorov in posebni svetlobi, prepletata kolektivna usoda človeštva, ki jo zaznamujejo španska republikanska revolucija, druga svetovna vojna in atomska bomba ter intimni svet avtorjevega spomina. Ta se kaže v svetu onkraj, ki je svet odsevane heterotopije: v njem vladajo drugi zakoni in druga hierarhija. Majhne, obrobne avtobiografske opazke in bežni doživljaji izpričujejo otroško dojemanje domačih dogodkov, ki se v optiki, izostreni povsem osebno, zrcalijo kot usodni za izoblikovanje človeka – občutljivega ustvarjalnega subjekta.

Tarkovski je skozi svoje filme vse življenje premišljeval o pomenljivosti Rousseaujeve trditve, da znanost in umetnost ne spreminjata človekovih navad. To spoznanje je ključno določalo njegovo spraševanje o moči in smiselnosti znanstvenega in umetniškega dela. Kot otrok lista po Leonardovi monografiji: občuduje reprodukcije najbolj tenkočutnih in morda najboljših slik, kar jih je kdajkoli ustvarila človeška roka, umetnin, ki s svojim humanističnim poslanstvom pretresejo vsakogar. Ustvaril jih je človek, genialni posameznik, ki je svoje načrte za rušilne in ubijalske bojne stroje ter obrambne naprave ponujal velikim vojskovodjem. Leonardo je skušal poleteti, se dvigniti nad druge in približati Soncu/bogu, kakor ruski Ikarji v filmih Tarkovskega, in govoril je o neizmerni, neukrotljivi vesoljski energiji: ta lahko uniči zemljo in njeno prebivalstvo kakor jedrska eksplozija, ki se je režiser boji in pred njo svari. Kako naj torej človek, znanstvenik, katerega vedno novi izumi, namenjeni dobrobiti soljudi, se slejkoprej dosledno obrnejo proti človeštvu samemu, spreminja temeljna gibala obstajanja? Kakšno srečo je preprostim poganom, ki v **Rubljovu** bivajo, dihajo, se veselijo in žalostijo, se ljubijo in umirajo v izvirnem sožitju z naravo, prinesel svareči in grozeči krščanski bog, ki oživlja in ostaja prisoten v ikoni in iz nje nadzoruje prvinsko ljudsko spontanost? Kaj se je torej dogajalo, kaj se dogaja in kaj se bo dogajalo s človeštvom, se sprašuje Tarkovski. Posebej s pripadniki številnih narodov, ki si jih je podredil ruski fevdalni in nato komunistični car. V **Zrcalu** pojasnjuje usodo ruskega človeka s Puškinovim pismom iz leta 1836: *"Verski razkol nas je ločil od preostale Evrope. Nismo sodelovali pri nobenem od velikih dogodkov, ki so jo pretresli. Toda mi imamo svoje poslanstvo: Rusijo, njeno neskončno prostranost, ki je vsrkala mongolsko osvojitev. Tatari se niso upali prestopiti naših zahodnih meja. Umaknili so se proti svojim puščavam in krščanska civilizacija je bila rešena. Zato smo bili prisiljeni v poseben obstoj, ki nas je sicer pustil kristjane, vendar nas je odtujil od krščanskega sveta. A kot književnik prisegam, da za nič na svetu ne bi hotel spremeniti domovine, ne imeti druge zgodovine od zgodovine naših prednikov, od zgodovine, kakršno nam je dal Bog."*

Tarkovski je vedel, da je ruskega človeka mogoče obvladati. Sovjetski sistem je bil grajen po imperatorskih obrazcih Daljnega vzhoda, ki posamezniku ne dopuščajo možnosti, da bi se kot subjekt sploh razvil in vzpostavil. Če kdo to poskuša, prej ali slej konča v coni, iz katere ga reši samo smrt. Zato se njegovi filmi ne po filozofskem pristopu ne po formalni govorici ne navezujejo na rusko avantgardo, ki je nastajala znotraj te ideologije. Veliko prej bi našli vire zanje v širini ruske klasične književnosti, od psihološko prodornega Dostojevskega do velikih pesnikov slovanske duše in občutljivih popisovalcev ter interpretov ruske pokrajine. Njegovi kadri so dolgi, čas se je v njih ustavil kot v brezmejnih azijskih stepah in v burnih neskončno monotonih carskih obdobjih garanja, molitve, bojevanja in lakote. Ljudje so preprosti, a tudi zviti in pametni. Vendar na neki način pogosto prestrašeni, vsaj v tistem trenutku, ko se, čeprav živijo sredi nadzorovanega in represivnega sistema, v njih sproži samoohranitveni nagon, ki pobudi samozavest človeka kot posameznika. Tedaj je, pa naj biva sredi narave in njenih elementov vode, zemlje, zraka in ognja, sredi umetnosti in kulture, v cerkvi ali v sožitju z drugimi, brezupno osamljen. Avtor je imel seveda zaradi izrazito osebne mitologije, ki jo izražajo njegovi filmi, v sovjetskem sistemu težave, kakršne so imeli Pasternak, Solženicin in mnogi drugi. In tu se že kažejo, posebej v zadnjih dveh filmih, hude dileme. Ali se lahko režiser, ki lastne vizije filma ne podreja koristnosti in primernosti določene družbe, ozre prek njenih strogo začrtanih meja? Če to stori, ker se počuti del univerzalnega duhovnega sveta, torej tudi velike dediščine zahodne umetnosti, ali se lahko zares svetovljansko izraža? Tarkovski je to počel, vendar so ga vsaj posredno zunanji dejavniki tudi avtocenzurirali. Tako so vzroki njegovega hermetičnega pesniškega izpovedovanja dvojni, (morda nezavedni) zunanji elementi in osebni vzgibi. V **Zrcalu** navaja verze svojega očeta, pesnika: *"Sem eden tistih, ki vlečejo niti nesmrtnosti."* Sin je zagotovo vedel, da je to nemogoče. V kakršnikoli družbi in verovanju imajo te niti v oblasti samo bogovi, gospodarji. Človek se z njimi ne sme meriti in zato sploh ne pomisliti, da bi imel niti v rokah sam. Kajti če bi jih imel, bi bil kaznovan. In če so nekoč bogovi ljudi, ki so hoteli doseči zgolj njim dano nesmrtnost, kaznovali z umrljivostjo, bi se lahko danes človeku, ki se tega zaveda, zgodilo obratno. Kaznovan bi bil z nesmrtnostjo v svetu, v katerem se zdi smrt pogosto edina rešitev, veliko umetniško delo, ki ostane po ustvarjalčevi smrti, pa edina nesmrtnost. Kdor hoče to doseči, se mora žrtvovati. Zato filme Tarkovskega še danes lahko občudujemo z globoko nostalgijo. ■

Jure Mikuž

Kinotečni katalog *Andrej Tarkovski*, leto IV, številka 3, november 1998

Ivanovo otroštvo
Andrej Tarkovski, 1962

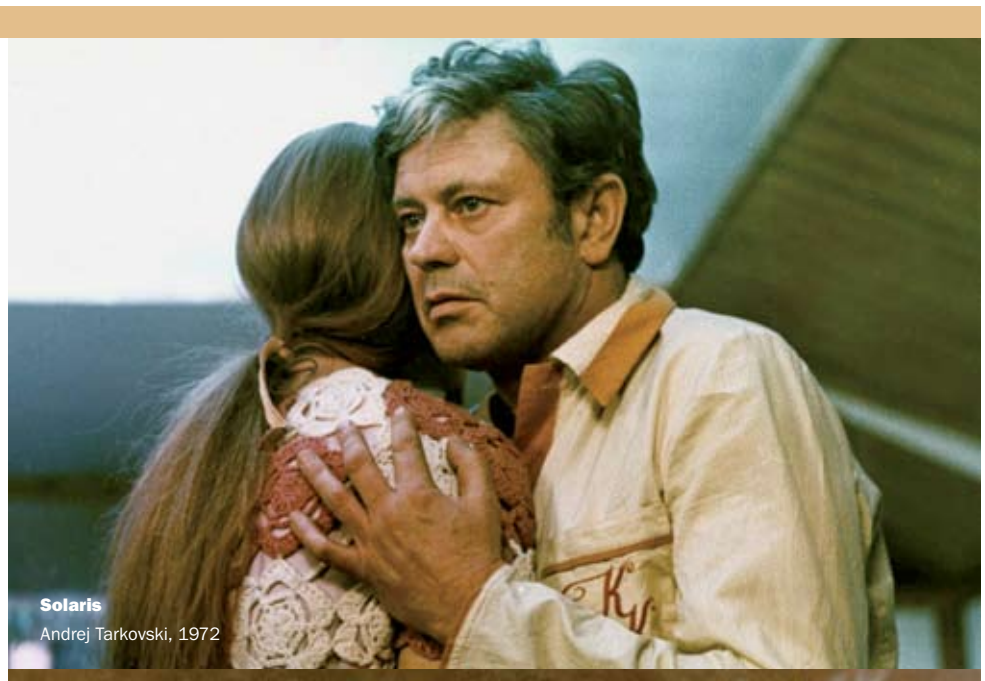

Solaris
Andrej Tarkovski, 1972

Andrej Rubljov
Andrej Tarkovski, 1966

Stalker
Andrej Tarkovski, 1979

andrej tarkovski – poskus portreta

"Prav človeška ljubezen je tisti čudež, ki zanika vse brezčutne teorije o tem, da za svet ni nobenega upanja. To čustvo je nedvomno naša skupna, nedvomno pozitivna vrednota. Čeprav ne vemo več dobro, kako ljubiti ..." Andrej Tarkovski

spoštovana gledalka, dragi gledalec!

"Je bil meteorit? Obisk prebivalcev iz vesolja? Vsekakor se je v naši mali državi pojavil čudež vseh čudežev – Tarkovski. Nemudoma smo poslali tja svoje čete. Niso se vrnile. Potem smo obkolili pogled Tarkovskega s policijo. In najbrž naredili prav. Sicer pa ne vem, ne vem ...," lahko zmedeno povzamem po ponovnem intenzivnem vstopanju v svetove Tarkovskega z besedami nobelovca, profesorja Wallesa, izrečenimi v pogovoru z dopisnikom RAI ter zapisanimi v prologu **Stalkerja**, ob tem pa bralko in bralca opozorim, da se je naša raziskovalna pot končala nenavadno. Namesto da bi lastno oko distancirali od sanj znotraj filmov Tarkovskega, če o filmih sploh zmoremo govoriti drugače kot o sanjah, je začela v naše oko (kljub agnostičnemu kljubovanju) vtekati voda tarkovskovskih sanj, dež, ki je prebadal tako ustvarjeno vodno gladino očesa, pa je zalil celo znamenite trditve dušeslovcev, kot je tista o sanjah kot ostankih dneva. Ne, zgodilo se je drugače. Mestoma se je zazdelo, da so ne-sanje ostanek noči, Tarkovski pa se je vzpostavil kot režiser, ki ne živi kot v filmu, ampak filmi živijo kot on. Tovrstna blodnja kot posledica hegemonije smisla nas je privedla do enotne strukture – strukture oddaljevanja od predmeta. A nič zato, ponekod in le hipno smo ugledali film. Film Andreja Tarkovskega. Božji norec na zemlji pod soncem dežja, poln konjev, jabolk, onemelih otrok in mučenikov, filozof in nomad, ki se nenehoma vrača domov – v iskanje, spomin in sanjanje. Ugledati film. Sanjati z odprtimi očmi.

Andrej Tarkovski (4. 4. 1932, Zavrožje – 29. 12. 1986, Pariz) je bil s filmom in umetnostjo obseden do te mere, da se njegovi dnevniški zapiski ter ključno literarno delo z naslovom *Ujeti čas* mestoma berejo kot mistični tekst, kjer umetnost na točki kulminacije opiše kot "imitacijo posedovanja absolutne resnice" oziroma kot način, kako lahko "z iskanjem ravnotežja med duhovnim in materialnim zgladimo konflikt med posameznikom in družbo", a obenem kot povsem materialno reševanje konkretnih filmsko-osebnih problemov, zgoščenih v zadnjem mesecu dnevniških zapiskov, kjer se Tarkovski ubada z usodo svojih filmov v Angliji in Ameriki. Ob tem 6. decembra 1986 sluteče zapiše, da mora s sinom Andrjuško govoriti o filmih in literaturi, da bi ugotovil, kaj sin ve. Film je torej postavljen na najvišje možno mesto, tako visoko, da so mu podrejene vse dostopne biografije. Rojen leta 1932 v Zavrožju, sin znanega pesnika in prevajalca Arsenija Tarkovskega in igralke Marie Ivanove. Kot deček deležen klasične vzgoje, ukvarja se z glasbo in slikarstvom. Prekine s študijem orientalistike, odide na raziskovalno odpravo v Sibirijo. Po vrnitvi, leta 1954, vpis na visoko filmsko šolo v Moskvi (VGIK), kjer ga uči M. I. Romm, nato spozna Končalovskega in po njegovem scenariju konča svoj prvenec. Do tu Tarkovski "zdrži" objektivno biografijo, sledijo ji filmi. Na totalen način (življenja). Fascinantno in nalezljivo združevanje iskanja, spomina in sanjanja. V *offu* slišimo "pravi" očetov glas, ki bere svojo poezijo, zagledamo "pravo" mamo. Njegova žena ga ves čas spremlja kot asistentka režije, sanje, opisane v dnevniku, gledamo kot filmske podobe.

Podobe Tarkovski opredeli kot podobe. Do njih se dokoplje z opazovanjem kot osnovo kinematografične metode. V filmu temelji podoba na sposobnosti tako podajanja kot opazovanja tistega, kar je dejanska in neponovljiva zaznava nekega predmeta. Podobe so brez simbolike in zato so podobe. A obenem opisujejo "korelacijo med resnico in našo omejeno zavestjo, ki jo zamejuje njen evklidski prostor". Ob tem so v primeru privilegiranih junakov Tarkovskega, otrok, božjih norcev (ljudi z "velikanskimi notranjimi napori") in mučenikov, dvoumne. In prav zato, ker junaki niso zmožni spoznati njihovega končnega pomena, je svet še mogoč. Ne pade s tečajev. Zato je Stalkerjev pogled nepremičen, ko skozi njegova usta vrejo božje besede, kamera pa nas počasi pelje preko Janeza Krstnika, da bi se ga osem let kasneje spomnil Wendersov angel Damiel, ko vzame v roke glavo umirajočega in skupaj z njim govori o poslednjih rečeh. O iskanju, spominu in sanjanju, sveti trojici, zemlji, nebu in vodi. Podoba je torej podobna bizantinski ikoni, molitvi, je način, kako od vidnega prispeti k nevidnemu, a obenem ostati na trdnih tleh. Zato je človekov dvig v nebo, v sanjanje, le način, kako s pogledom u-gledati še več zemlje, torej kraja, kjer iščemo (Jefimov pogled z balona je usmerjen proti zemlji, kamor po kratkem letu pade). In zato je voda, ki teče v vse smeri, kot nekje zapiše Uroš Zupan, spomin. Način, kako kot v ogledalu zagledati nebo (spust kamere od neba, ki ga razsvetljujejo nemške rakete, k blatni vodi, kjer zagledamo Ivana). Da bi torej videl nebo, a ob tem ostal na zemlji, Tarkovski opazuje gladke vodne površine. Spominjati se kot način, kako sanjati, a se obenem vračati k zemeljskemu iskanju. Otrok, ki išče, mati, ki se spominja in se je spomni, norec, ki sanja. Dejanje, ki išče, čas, ki se spominja in se ga spominja, prostor, ki sanja. Dež kot sporočilo z neba prši na zemljo in dviga gladino vode. Filmska podoba kot način prebijanja do "višje duhovne resničnosti" in ohranjanja "absolutne svobode človekovega duhovnega potenciala" – da bi Gorčakov v **Nostalgiji** lahko umrl pred zasneženo rusko dačo sredi katoliških cerkvenih zidov, da bi se Kris v **Solarisu** vrnil na začetek in objel Burtona, da bi v **Andreju Rubljovu** gledalec in gledalka skupaj z Boriško videla konje za dežno zaveso. Način torej, kako spojiti iskanje, spomin in sanjanje, zemljo, vodo in nebo, otroka, mater in norca, dejanje, čas in prostor, način, kako nad erotično, starševsko-prijateljsko in mistično ljubezen vpisati ljubezen. Način, kako videti. Film. Predmeti/bitja v filmih Tarkovskega torej vedno padajo z neba proti zemlji. Včasih pa, ponavadi v trenutkih najvišjih filmskih pogledov, predmeti lebdijo. V **Solarisu** v času brezteže, v **Žrtvovanju** ob ljubezenskem aktu kot rešitvi sveta. Edino bitje, ki leti navzgor, je ptič v **Zrcalu**. Najprej zleti na kučmo dečka s sankami, ob koncu ga isti deček, zdaj že starejši, dobesedno vrže v zrak. Kot če bi dež padal proti nebu.

A vendar se v tipično tarkovskovsko tripartitno shemo vrine element, ki jo zruši, a obenem dokončno omogoči svetove Tarkovskega. Mali človek se ob koncu žrtvovanja uleže pod drevo in vpraša: *"Na začetku je bila beseda. Zakaj, očka?"* Mali ljudje Tarkovskega imajo z besedami ves čas težave. Kot ugotavlja Antoine de Baecque, "*se lahko otrok dotika, voha, vsrkava, tipa, vendar ne misli in ne govori. V trenutku pa, ko zašepeta kakšno besedo, to naredi zato, da bi nam razkril ključ filma*". Pod podobo je torej vedno beseda. Na začetku.

Zato v skladu z uvodnim opozorilom o obratnem učinku končujemo s preprostimi stvarmi, s poanto, ki *"so jo v eni ali drugi obliki posredovali vsi moji filmi. Ljudje niso sami in zapuščeni v praznem vesolju, ampak so z neštetimi vezmi povezani s preteklostjo in prihodnostjo"*. Prav tej ljubezenski izjavi, namenjeni gledalki, gledalcu, je Tarkovski podredil čas kot način, kako "*skozi dogodke začutiti poseben pomen kot pritisk, težo resnice*", ritem kot "*organsko rojen v filmu tako, da ustreza globoki zaznavi življenja*", in montažo, ki naj "*združuje kadre, že napolnjene s časom, v živ in enoten organizem*". Film kot čas, ritem in montaža, kvalitete, lastne "*redkim genialnim ljudem v filmski zgodovini*", ki jih je Tarkovski iskal, se jih spominjal in sanjal skozi Bressona, Mizoguchija, Dovženka, Paradžanova, Buñuela, Chaplina, Satyajita Raya, Bergmana, Kurosawo. In jih končno našel v etičnem idealu filma, v "*vsem, kar je najboljšega v človeku: v upanju, zaupanju, veri, ljubezni, lepoti ...*

V tistem, o čemer sanja in v kar upa..." Ob tem pa gledalko in gledalca, kljub večkrat prestreljenemu pogledu ter vedno bolj preluknjanemu in momljajočemu spominu, dvignil v nebo, v sanje, da bi navkljub kasnejšemu strmoglavljenju zviška pogledala dol – na svet, ki je iz sebe, a ob tem ostala pri sebi. ■

Nejc Pohar

Kinotečni katalog *Andrej Tarkovski*, leto IV, številka 3, november 1998

program

Valjar in violina (Katok i skripka), torek 8.1. ob 21.00 in sobota 19.1. ob 18.00

Ivanovo otroštvo (Ivanovo detstvo), torek 8.1. ob 21.00 in sobota 19.1. ob 18.00

Andrej Rubljov (Andrei Rublev), sreda 9.1. ob 20.30 in torek 22.1. ob 18.00

Solaris, petek 11.1. ob 21.00 in sreda 23.1. ob 18.00

Zrcalo (Zerkalo), sobota 12.1. ob 21.00 in četrtek 24.1. ob 19.00

Stalker, sreda 16.1. ob 21.00 in petek 25.1. ob 18.00

Nostalgija (Nostalghia), četrtek 17.1. ob 21.00 in sobota 26.1. ob 18.30

Žrtvovanje (Offret), petek 18.1. ob 21.00 in torek 29.1. ob 18.00

1.1. torek

Novo leto. Kinoteka je zaprta.

2.1. sreda

19.00

Klasiki

predfilm: **Potovanje na Luno** (Le voyage dans la lune)

Georges Méliès, Francija, 1902, 35mm, 1.33, barvni, 14'

Prvi znanstveno-fantastični film vseh časov, prosta adaptacija klasikov žanra, Julesa Verna in Herberta G. Wellsa, v razkošni, ročno obarvani, nedavno restavrirani verziji.

Pirati iz Moonfleeta (Moonfleet)

Fritz Lang, ZDA, 1955, 35mm, 2.35, barvni, 87', svp

Vetrovna obala jugozahodne Anglije, 18. stoletje. Osiroteli deček John Mohune prispe v vasico Moonfleet, kjer naj bi odslej živel z materinim starim prijateljem Jeremyjem Foxom (Stewart Granger). Kmalu spozna, da je elegantni gentleman v resnici vodja tihotapske tolpe piratov. A kljub preteči nevarnosti se deček od moža noče več ločiti. Ob svojem nastanku rahlo spregledana, danes pa overovljena mojstrovina velikega Fritza Langa.

"Najlepši cinefilski film." Serge Daney

21.00

Klasiki

Angel

Ernst Lubitsch, ZDA, 1937, 35mm, 1.37, čb, 91', svp

Marlene Dietrich, srečno poročena žena vladnega predsednika, se zaplete v takisto srečno romanco s prikupnim neznancem, za katerega pa se kmalu izkaže, da je odličen in star prijatelj njenega moža. Tenkočutna komedija zmešnjav in prvovrstna ljubezenska zgodba v isti sapi pokaže Lubitscha na vrhuncu svojih moči.

3.1. četrtek

19.00

Klasiki

Vse, kar dovoli nebo (All That Heaven Allows)

Douglas Sirk, ZDA, 1955, 35mm, 1.77, barvni, 89', svp

Ameriško predmestje, sredina petdesetih. Cary (Jane Wyman), dobro situirana vdova, se zaplete v strastno romanco z družinskim vrtnarjem Ronom (Rock Hudson). Privlači jo njegov stvaren pogled na življenje, ki se kaže in udejanja kot ostro, sveže nasprotje rigidnim konvencijam njenega malomeščanskega, zdolgočasenega vsakdana. Vendar pa ljubezenska idila kmalu naleti na brutalno in, zdi se, nepremostljivo nasprotovanje okolice; ogorčeni so zlasti (sicer že odrasli in odseljeni) otroci zaljubljene vdove. Bolj kot dejstvo, da je Ron mnogo mlajši od Cary, jih moti njegov nižji socialni položaj. Ena najslovitejših filmskih romanc vseh časov, bržkone tudi najsijajnejši predstavnik klasične hollywoodske melodrame, ki ekspresionistične zakonitosti žanra pripelje do vrhunca in obenem izkoristi za uničujočo kritiko zlagane družbe.

21.00

Klasiki

Pirati iz Moonfleeta (Moonfleet)

Fritz Lang, ZDA, 1955, 35mm, 2.35, barvni, 87', svp

Glej sreda 2.1. ob 19.00.

4.1. petek

19.00

Klasiki

Pirati iz Moonfleeta (Moonfleet)

Fritz Lang, ZDA, 1955, 35mm, 2.35, barvni, 87', svp

Glej sreda 2.1. ob 19.00.

21.00

Klasiki

Imitacija življenja (Imitation of Life)

Douglas Sirk, ZDA, 1959, 35mm, 1.85, barvni, 125', svp

Nadobudna, nezaposlena in ovdovela igralka (Lana Turner) v svoje majhno stanovanje vzame temnopolto brezdomko. Obema ženskama, beli in črni, preglavice povzročata njuni hčerki; najhujša je mlada Sarah Jane, ki sovraži svoje temno poreklo, se sramuje matere in se zaradi svoje neobičajno svetle polti pretvarja, da je belka. Če **Vse, kar dovoli nebo** velja za Sirkov najbolj priljubljen in slovit film, potem je **Imitacija življenja** njegov zagotovo najbolj kompleksen in ganljiv. Sirk tu bolj odločno kot kadarkoli poprej ali kasneje v svoji karieri pokaže, da se pod baročnimi nanosi barv in melodramskimi arhetipi nepreklicno skriva ostra kritika družbenih predsodkov.

5.1. sobota

19.00

Klasiki

Cirkus (The Circus)

Charles Chaplin, ZDA, 1928, 35mm, 1.37, čb, 72', svp

Mali potepuh (Chaplin) se znajde v cirkusu, kjer ga nemudoma začne preganjati policija, misleč, da je potepuh tudi zmikavt. Celovečerec **Cirkus** je prvi film, ki je Chaplinu prinesel oskarja, čeprav se nagrada takrat še ni imenovala tako. Posebno nagrado Akademije je Chaplin prejel za "vsestranskost in genialnost pri pisanju scenarijev, režiranju in produciranju".

*"**Cirkus** Charlesa Spencerja Chaplina predstavlja čistokrvni, neomadeževani užitek od samega začetka do konca. Gre za bučen, srčen, srečen film, v katerem neprimerljivi Charlie ponuja neprimerno več smeha kot solz. Vsak kolut tega filma je razodetje humorja. Film je brez predaha spontan, inteligenten. Nič se ne vleče, noben del ni nepotreben."*

Irene Thirer, *New York Daily News*, 1928

21.00

Klasiki

Pirati iz Moonfleeta (Moonfleet)

Fritz Lang, ZDA, 1955, 35mm, 2.35, barvni, 87', svp

Glej sreda 2.1. ob 19.00.

6.1. nedelja

Kinoteka je zaprta.

7.1. ponedeljek

18.00

Večer SFA: Posvečeno Janezu Mallyju (1921–2012)

Hej, čez bele poljane

Milan Guček, Slovenija, 1965, 35mm, barvni, 13'

Gradnja študentskega naselja

Janez Mally (snemalec), Slovenija, 1950, 35mm, čb, 6', nemi

7 na en mah

Saša Dobrila, Slovenija, 1952, 35mm, čb, 11'

Tržič, biser med gorami

Dušan Prebil, Slovenija, 1966, 35mm, barvni, 20'

1+1=3

Zdenko Gašparović, Branko Ranitović, Slovenija, 1967, 35mm, barvni, 10'

Črne rute (Crne marame)

Branislav Bastać, Črna gora, 1958, 16mm, čb, 16'

20.00

Večer SFA: 40-letnica celovečernega filma

Cvetje v jeseni

Matjaž Klopčič, Slovenija, 1973, 35mm, 1.66, barvni, 123'

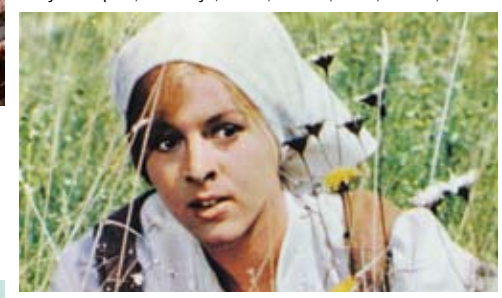

Doktor Janez (Polde Bibič), že nekoliko prileten in mestnega življenja naveličan odvetnik, se za nekaj tednov odpravi na obisk k svojemu sorodniku Presečniku (Bert Sotlar), bogatemu kmetu v hribovskem zaselku. Med njim in Presečnikovo hčerko Meto (Milena Zupančič) vzklije ljubezen. Vrne se v mesto, toda Mete ne more pozabiti.

8.1. torek

19.00

Retrospektiva: Andrej Tarkovski: Vzorniki in učitelji

Devet dni nekega leta (Devjat dnej odnogo goda)

Mihail Romm, SZ, 1962, 35mm, 1.37, čb, 108', svp

Tesnobna, politično subverzivna zgodba o romantičnem ljubezenskem trikotniku, katerega stranici tvorita nuklearna fizika, eden ožarčen s smrtonosno dozo radiacije, oba zaljubljena v isto žensko. Avtor tega klasičnega filma t. i. sovjetske odjuge, režiser in scenarist Mihail Romm, profesor na moskovski filmski akademiji VGIK, je navdahnil celo generacijo sovjetskih režiserjev, med njimi tudi Andreja Tarkovskega, ki je veljal za Rommovega najbolj nadarjenega učenca.

21.00

Retrospektiva: Andrej Tarkovski – otvoritveni dvojček

Valjar in violina (Katok i skripka)

Andrej Tarkovski, SZ, 1960, 35mm, 1.37, barvni, 46', sp

Pripoved o prijateljstvu, ki vznikne med dečkom, ki mu vsi nagajajo, in močnim, samozavestnim delavcem. Mladostno in v marsičem naivno delo, ki vsebuje predvsem močne ikonografske elemente socialističnega realizma, po drugi strani pa jasno kaže nadarjenost mladega režiserja, predvsem njegovo močno filmsko senzibilnost. Simboli in elementi, ki so mu ljubi v vseh ostalih filmih, so prisotni že tu: jabolko kot ljubezenski znak, voda, dež, ogledala, igra svetlobe in senc.

Ivanovo otroštvo (Ivanovo detstvo)

Andrej Tarkovski, SZ, 1962, 35mm, 1.37, čb, 95', sp

Druga svetovna vojna v Rusiji. Ivan, deček dvanajstih let, ki je pred kratkim osirotel, kot izvidnik za sovjetske vojake izvaja tvegane pohode na sovražno ozemlje, ki so ga zavzeli Nemci. Prikupi se dvema oficirjema, ki poskušata paziti nanj, vendar ga med eno izmed akcij izgubita izpred oči. Njegovo truplo najdejo med berlinskimi ruševinami. Liričen celovečerni prvenec Andreja Tarkovskega dokončno vpelje otroka kot privilegirano človeško bitje, ki je v 60-ih obsedlo sovjetski filmski prostor. Vendarle je otrok Tarkovskega drugačen. Ivan živi, toda drugje, je zapisal Sartre.

*"Nihče ni 'odrasel' pred resničnostjo vojne; prehuda je. Presega našo notranjo zmogljivost. Vsak človek se pred njo zateče na svoje notranje obrambne črte. Kaj mora pri tem v sebi porušiti, uničiti? Kaj je nepopravljivo izgubljenega? **Ivanovo otroštvo** je podoba žrtvovane generacije; invazije invalidnih osebnosti, ki nosijo na duševnosti brazgotine, kot je brazgotina na licu poročnika Galceva. Da nam to pove, ne potrebuje Tarkovski kar nič besed; pri njem govori samo slika. Pokrajina. Obrazi. Srečanja in nagel poblisk oči. Odvrnjen pogled. Cigaretni dim, ki se vije v temo in nekaj brezpomembnih stavkov. Povsod pričujoča smrt. Veliko pokopališče mladosti – tistega, kar pomeni mladost v človeškem življenju ..."* Rapa Šuklje

9.1. sreda

19.00

Retrospektiva: Andrej Tarkovski: Vzorniki in učitelji

Žepar (Pickpocket)

Robert Bresson, Francija, 1959, 35mm, 1.37, čb, 77', svp

Mali kriminalec, žepar Michel, je izpuščen iz zapora. Tako se mu ponudi priložnost, da ponovno razmisli o svojem življenju, ki ga vsi okrog njega smatrajo za zavoženo. Nedolgo zatem mu umre mati. Navzlic prigovarjanju prijateljev se znova spusti v svet malega kriminala, saj mu postane jasno, da je to edino, v čemer je dober, in edini način, da se lahko izrazi. Prvi film Roberta Bressona, za katerega sam napiše tudi scenarij; veličastna, brezhibna mojstrovina režiserja z bržkone najbolj unikatnim in neposnemljivim avtorskim pečatom.

20.30

Retrospektiva: Andrej Tarkovski

Andrej Rubljov (Andrei Rublev)

Andrej Tarkovski, SZ, 1966, 35mm, 2.35, čb/barvni, 185', sp

Osem epizod izmišljenega življenja ruskega slikarja ikon iz 15. stoletja Andreja Rubljova, ki kot nekakšen Kristus opazuje trpljenje ljudi in razklane Rusije, ki jo oblegajo Tatari. Izjemna poustvaritev srednjeveškega življenja dramatizira večni problem umetnika: naj se udeleži življenja okrog sebe ali naj ga le opazuje in s svojim ustvarjanjem komentira.

*"V **Rubljovu** kaplje, padajoče na ikono, oznanjajo konec filma: konji za zaveso dežja se mirno pasejo. Tarkovski združi svoji najdragocenejši figuri: očeta boga in konje nedolžnosti – med živahnim nalivom nebeške vode. Snop svetlobe vstopi med dve figuri, dež je obljuba čistosti."*

Antoine de Baecque

10.1. četrtek

19.00

Retrospektiva: Andrej Tarkovski: Vzorniki in učitelji

Molk (Tystnaden)

Ingmar Bergman, Švedska, 1963, 35mm, 1.37, čb, 96', sp

Sestri Ester in Anna se nastanita v velikem praznem hotelu sredi dežele, ki ji očitno grozi vojna. Počasi prihaja na plano prikrito lezbično nagnjenje Ester do sestre Anne; seksualnost, ki vre v slednji, pa se manifestira na povsem drugačen način. Mrakobna študija osamljenosti, ljubezni ter obsedenosti z željo, bergmanovska v najlepšem pomenu besede.

"Iz kina sem se opotekla kot pijana, omamljena, nema. Po žilah se mi je pretakal in utripal film." Gunnel Lindblom (zvezda **Molka**, o svoji prvi izkušnji z Bergmanovimi filmi)

21.00

Filmske mutacije: gostovanje VI. Festivala nevidnega filma

Daleč od Afganistana (Far From Afghanistan)

John Gianvito, Jon Jost, Minda Martin, Travis Wilkerson, Soon-Mi Yoo, ZDA, 2012, video, barvni/čb, 129'

Leta 1967 osem režiserjev, Joris Ivens, William Klein, Claude Lelouch, Agnès Varda, Jean-Luc Godard, Alain Resnais in Michele Ray pod organizacijsko taktirko Chrisa Markerja, posname omnibus **Daleč od Vietnama**, srdito obsodbo vietnamske vojne in protest zoper ameriško intervencijsko politiko. V kontekstu takrat najbolj medijsko izpostavljene vojne v svetovni zgodovini pomeni ta učna ura filmske gverile poskus protiudarca, razgaljanja in interpretacije množične medijsko-propagandne kampanje, kakršno je vršila ameriška oblast. Taista oblast oktobra 2001 sproži vojaško operacijo Trajna svoboda in s tem začetek vojne v Afganistanu. Junija 2010 vojna v Afganistanu s 104 meseci trajanja preseže vietnamsko in postane najdaljši vojaški spopad v zgodovini ZDA. Leta 2011, v desetem letu trajanja vojne, doseže medijsko pokrivanje vojne v Afganistanu znotraj ZDA najnižjo stopnjo doslej – s 3-odstotnim deležem se poročanje ne uvrsti na statistične lestvice domačega tiska. Spričo medijskega mrka in političnega molka, ki spremljata operacijo "trajna vojna", svoje moči leta 2011 združi pet drznih, politično progresivnih, celo militantnih filmskih avtorjev, gverilcev sodobnega ameriškega filma, da bi po vzoru antološkega **Daleč od Vietnama** posneli nov omnibus, protest zoper ameriško intervencijsko politiko in srdito obsodbo vojne v Afganistanu, doslej najbolj zapostavljenega vojaškega spopada v ameriški medijski zgodovini. Namera projekta je predramiti ameriško in svetovno kolektivno in medijsko zavest iz komatoznega spanca ter prispevati k preusmeritvi ameriške politike od vojaško-političnih intervencij k zagotavljanju dejanske humanitarno-razvojne pomoči – če, ko in kjer se po njej pojavi deklarirana zahteva.
Projekcijo filma bo uvedla direktorica Festivala nevidnega filma Tanja Vrvilo.

11.1. petek

19.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski: Vzorniki in učitelji
Terminator (The Terminator)
James Cameron, ZDA, 1984, 35mm, 1.85, barvni, 108', sp

"Izvrsten film, katerega vizija prihodnosti in odnosa med človekom in njegovo usodo premika meje filma kot umetnosti." Andrej Tarkovski

21.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Solaris
Andrej Tarkovski, SZ, 1972, 35mm, 2.35, barvni, 166', sp

Sociopsihologa pošljejo raziskati nenavadno dogajanje na orbitalni postaji planeta Solaris, kjer v stiku z neznano inteligenco prebivajo trije znanstveniki. Izkaže se, da je razmišljajoče bitje planet sam ter da niso znanstveniki tisti, ki raziskujejo tujo inteligenco, temveč slednja prek njih raziskuje človeško vrsto. Epski znanstveno-fantastični film o moralni odgovornosti znanosti do človeštva, obenem pa nič manj epska ljubezenska zgodba.
"Rečeno preprosto, zgodba o odnosu med Hari in Kelvinom je zgodba o odnosu med človekom in njegovo lastno zavestjo. Govorim o človeški zaskrbljenosti nad lastnim duhom, ko nima možnosti, da bi karkoli storil, ko je nenehno soočen z raziskovanjem in razvojem tehnologije ..."
Andrej Tarkovski

12.1. sobota

19.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski: Vzorniki in učitelji
Atalanta ali trabakula, ki plove mimo (L'Atalante, ou le cheland qui passe)
Jean Vigo, Francija, 1934, 35mm, 1.37, čb, 89', svp

Mornar Jean se poroči z Juliette, mladim podeželskim dekletom. Takoj po poroki se vkrcata na trabakulo, ki počasi pluje po Seni in kanalih francoskega severa. Toda mlada žena se nikakor ne more sprijazniti z enoličnostjo tega "vagabundskega" življenja ter vseskozi sanja magično mesto Pariz. Nekega dne jo zapeljejo luči tega velikega mesta in Juliette zapusti trabakulo ter Jeana. Zadnja mojstrovina prezgodaj umrlega Jeana Vigoja.

21.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Zrcalo (Zerkalo)
Andrej Tarkovski, SZ, 1975, 35mm, 1.37, barvni/čb, 106', sp

Avtobiografska zgodba pripovedovalca (režiserja), ki se spominja preteklega življenja in v navideznem neredu podoživlja svoje spomine, prepredene s podobami iz sanj. Glavnega junaka in njegovo mamo spremljamo v različnih življenjskih obdobjih. Intimni dogodki na različnih prizoriščih, med njimi hiša na robu gozda, zasneženo strelišče, meščansko stanovanje, so dopolnjeni z dokumentarnimi posnetki. Impresivna freska filmskih podob, ki s svojo neposredno, natančno čutnostjo zahtevajo popolno odprtost dojemanja.
*"Rad bi vas prosil, da niste tako zahtevni in da ne gledate na **Zrcalo** kot na težaven, zapleten film. Nič več ni kot odkrita, enostavna zgodba. Ni potrebno, da bi ga naredili bolj razumljivega."* Andrej Tarkovski

13.1. nedelja

Kinoteka je zaprta.

14.1. ponedeljek

18.00
Večer SFA: Slovenski dokumentarni film
Tu so, naši so
Jože Pogačnik, Slovenija, 1976, 35mm, barvni, 10'
Darilo, ki pomeni upanje – dializa
Jože Pogačnik, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 11'
Led in ogenj
Nikola Majdak, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 8'
Lutkarji
Vojko Duletič, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 13'
Palček
Matija Milčinski, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 11'
Mesto za žico
Jane Kavčič, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 13'
Portret Ladka Korošca
Rajko Ranfl, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 13'

20.00
Večer SFA
Placebo
Rudi Uran, Slovenija, 2012, video, 16:9, barvni, 84'

Dokumentarni film **Placebo** avtorja Rudija Urana je nastajal med pripravami na predstavo *PLACEBO ali Komu potok solz ne lije*. Film spremlja Karmino Šilec in njen korpus CS pri nastanku in realizaciji glasbeno-scenskega projekta in prinaša zanimiv vpogled v ozadje priprav in nastajanja predstav Choregie. Oko kamere je pokukalo na vaje, v garderobe, v zaodrje, v scenske delavnice.
Vstop prost.

15.1. torek

19.00
Retrospektiva viteškega filma: Arturijana in Sveti Gral – otvoritev
Lancelot du Lac
Robert Bresson, Francija/Italija, 1974, 16mm, 1.66, barvni, 85', svp

Vitezi okrogle mize se zdesetkani po krvavem in brezplodnem iskanju Sv. Grala vrnejo na Arturjev dvor, kjer strastno razmerje med Lancelotom in kraljico Guinevere izzove sovraštvo in spor med vitezi ter naposled njihov končni propad. Bressonova hipnotična, krvava mojstrovina, v veliki meri posneta po verzih trubadurja dvanajstega stoletja Chrétiena de Troyesa, predstavlja unikatno in neusmiljeno minimalistično vizijo arturijanske legende ter padca zlatega Camelota.
Retrospektivo viteškega filma smo pripravili ob priložnosti razstave Vitez, dama in zmaj – Dediščina srednjeveških bojevnikov, *ki je v Narodnem muzeju Slovenije na ogled od 12. decembra 2012 do 25. oktobra 2013.*

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Arturijana in Sveti Gral
Kralj Artur (King Arthur)
Antoine Fuqua, ZDA/Irska/VB, 2004, 35mm, 2.35, barvni, 126', sp

V času, ko se rimske čete pred ofenzivo Sasov umikajo iz Britanije, se kali usoda mladega Arturja (Clive Owen), potomca Rimljana in Britanke, vojaka in politika, ki bo spremenil tok britanske zgodovine. Producent Jerry Bruckheimer in režiser Fuqua završeta okosteneli mit v zameno za svežo interpretacijo zgodbe o kralju Arturju kot resnični zgodovinski osebnosti. Običajno arturijansko vzdušje dvornih romanc, satena in mečev zamenja blatna brutalnost srednjega veka.

16.1. sreda

18.30
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Ženska – Sokol (Ladyhawke)
Richard Donner, ZDA, 1985, 35mm, 2.35, barvni, 119', sp

V srednjeveški Aquili mladi lopov Philipe Gaston (Matthew Broderick) pobegne iz ječe. Pred zasledovalci ga reši skrivnostni kapitan Navarre (Rutger Hauer), ki je zaradi prepovedane ljubezni do lepe Isabeau (Michelle Pfeiffer) tudi sam na begu pred škofovsko stražo. Izprijeni škof, ki prav tako hrepeni po lepotici, je ljubimca uročil. Kapitan se vsako noč prelevi v volka, Isabeau pa je podnevi sokolica. Tako sta vedno skupaj in za večno ločena.

21.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Stalker
Andrej Tarkovski, SZ, 1979, 35mm, 1.37, barvni/čb, 163', sp

V času X in prostoru X obstaja strogo zastražena Cona, v kateri se zaradi nepojasnjenega dogodka, povezanega z meteoritom, dogajajo nenavadne reči. Oblasti strogo prepovejo dostop. Posebni vodiči, imenovani Stalkerji, vseeno vodijo skupine ljudi v prepovedano območje. Tam naj bi bila soba želja, ki izpolnjuje človekove najgloblje želje. Vodiči ne vstopajo v sobo želja, nihče ne ve zagotovo, če sploh obstaja, toda treba je verjeti v njen obstoj. Po romanu bratov Strugacki posneta mojstrovina o človekovem dostojanstvu.
*"**Stalker** je metafizična pravljica, tečaj morale, lekcija zaupanja, razmislek o poslednjih smotrih, iskanje, vse, kar hočete. **Stalker** je tudi film, kjer prvič srečamo telesa in obraze, ki prihajajo iz kraja, ki nam je znan le toliko, kolikor se o njem govori ali piše. Kraj, za katerega smo mislili, da sovjetski film o njem ni ohranil nobene sledi. Ta kraj je Gulag. Cona je tudi arhipelag. **Stalker** je tudi realističen film."* Serge Daney

17.1. četrtek

19.00
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Princesa nevesta (The Princess Bride)
Rob Reiner, ZDA, 1987, 35mm, 1.85, barvni, 98', sp

Dedek (Peter Falk) sedi ob postelji bolnega vnuka in mu bere pravljico, ki se dogaja za devetimi gorami in devetimi morji in vključuje kralje in kraljice, lepe princese in zlobne prince, čarovnike, velikane, pirate in mečevalce, pa seveda srečen konec. Kultna mešanica komedije, pustolovščine, fantazije in romance.

21.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Nostalgija (Nostalghia)
Andrej Tarkovski, SZ/Italija, 1983, 35mm, 1.66, čb/barvni, 125', sp

Ruski pisatelj Gorčakov na potovanju po Toskani spozna razsvetljenega Domenica, samotarskega vaškega čudaka, ki je pred leti svojo družino za več let zaprl v hišo, da bi jo obvaroval pred uničenjem sveta. Domenico poskuša svet osvoboditi materializma, nad katerim se nenehno pritožuje in zaradi katerega uprizori samozažig. To radikalno dejanje tudi v Gorčakovu prebudi pripravljenost za pozitivno delovanje, zato poskuša po Domenicovih navodilih prehoditi napol izpraznjen bazen z gorečo svečo v roki. Poetično potovanje prek prostranstev Italije in globočin hrepeneče duše. Prvi film Tarkovskega na Zahodu. Čas, ko se meja med sanjami in drugačno resničnostjo začenja spreminjati v mejo med filmom in vsem izven njega.
"Prav človeška ljubezen je tisti čudež, ki zanika vse brezčutne teorije o tem, da za svet ni nobenega upanja. To čustvo je nedvomno naša skupna, nedvomno pozitivna vrednota. Čeprav ne vemo več dobro, kako ljubiti."
Andrej Tarkovski

18.1. petek

19.00
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Kačje pleme (The Archer and the Sorceress)
Nicholas Corea, ZDA, 1981, 35mm, 1.37, barvni, 90', sp

Fantazijska pripoved o drznem popotovanju mladeniča, poslednjega člana iztrebljenega plemena, ki okrog sebe zbere še nekaj junakov in s pomočjo čudežnega loka krene nad zlikovce, morilce njegove družine.

21.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Žrtvovanje (Offret)
Andrej Tarkovski, Švedska/VB/Francija, 1986, 35mm, 1.66, barvni, 149', sp

Film zajema dogajanje štiriindvajsetih ur. Aleksander, intelektualec v zrelih letih živi odmaknjeno življenje v idilični hiši ob Severnem morju. Z njim so žena, bivša igralka, hčerka, sin in služabnice. Ob Aleksandrovem rojstnem dnevu se družini pridružita zdravnik, morda skrivni ljubimec njegove žene, ter poštar, ki je nekakšen vaški filozof. Praznovanje prekine nenadna objava na televiziji: v bližini je eksplodirala atomska bomba in nikamor nima smisla bežati, nevarnost je povsod enaka. Filmski testament velikega režiserja.
"Smrt ne obstaja; obstaja samo strah pred smrtjo."
Andrej Tarkovski

19.1. sobota

18.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Valjar in violina (Katok i skripka)
Andrej Tarkovski, SZ, 1960, 35mm, 1.37, barvni, 46', sp
Ivanovo otroštvo (Ivanovo detstvo)
Andrej Tarkovski, SZ, 1962, 35mm, 1.37, čb, 95', sp

Glej torek 8.1. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Banović Strahinja
Vatroslav Mimica, Srbija/Zahodna Nemčija, 1981, 35mm, 1.66, barvni, 105', sp

Franco Nero je Strahinja Banović, srbski plemič poznega 14. stoletja, v času osmanskih vpadov. Ko podivjana roparska tolpa zažge plemičev grad in mu ugrabi mlado ženo, se Strahinja, kljub dvomu v mladenkino zvestobo, viteško poda na nevarno pot reševanja neveste. Pustolovska zgodba o ljubezni in prevari v krvoločnem srednjem veku.

20.1. nedelja
Kinoteka je zaprta.

21.1. ponedeljek
18.00
Večer SFA: Filmi po izboru Dušice Kunaver
Koledniki
Metod in Milka Badjura, Slovenija, 1967, 35mm, barvni, 12'
Ti si kriv
Zvone Sintič, Slovenija, 1961, 35mm, barvni, 10'
Pod lipo
Milan Kumar, Slovenija, 1956, 35mm, čb, 12'
Človek s Krasa
Mile de Gleria, Slovenija, 1967, 35mm, barvni, 10'
Grenka sol
Jane Kavčič, Slovenija, 1966, 35mm, barvni, 9'
Vode odtekajo ponoči
Ernest Adamič, Slovenija, 1960, 35mm, barvni, 10'

20.00
Večer SFA: Film po izboru Dušice Kunaver
Tri zgodbe
Jane Kavčič, Igor Pretnar, France Kosmač, Slovenija, 1955, 35mm, 1.37, čb, 114'

Zgodbe tega neorealističnega omnibusa povezuje motiv vode in smrti. Prva govori o postaranem splavarju (Stane Sever), ki mora po nesreči zapustiti splavarsko življenje, druga o lahkoživem mlinarju (Bert Sotlar), ki požene v smrt mlado dekle, tretja pa o tragičnem fantu (Rudi Kosmač), ki vztrajno koplje pod brezo, da bi prišel do vode, in ko se končno prikoplje do nje, ga ta zalije.

22.1. torek
18.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Andrej Rubljov (Andrei Rublev)
Andrej Tarkovski, SZ, 1966, 35mm, 2.35, čb/barvni, 185', sp
Glej sreda 9.1. ob 20.30.

21.30
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Meso in kri (Flesh + Blood)
Paul Verhoeven, Nizozemska/ZDA/Španija, 1985, 35mm, 2.35, barvni, 126', sp

V kaotični, moralno in tudi drugače opustošeni Evropi na prelomu 15. in 16. stoletja despotski vladar najame hordo krvoločnih plačancev pod vodstvom neusmiljenega bojevnika (Rutger Hauer), da bi ponovno zavzela mesto in grad, ki sta padla v prevratu. V zameno jim obljubi 24 ur neomejenega plenjenja. Ko obljubo prelomi, se mu suroveži maščujejo z ugrabitvijo in posilstvom deviške zaročenke njegovega sina. Prvi hollywoodski film nizozemskega ikonoklasta Paula Verhoevena, stampedo nasilja in seksa, kjer v bitki med dobrim in zlim zmaga močnejši.

23.1. sreda
18.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Solaris
Andrej Tarkovski, SZ, 1972, 35mm, 2.35, barvni, 166', sp
Glej petek 11.1. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Henrik V. (Henry V)
Kenneth Branagh, VB, 1989, 35mm, 1.85, barvni, 136', sp

Sveže okronani in še golobradi Henrik V. Angleški (Kenneth Branagh) povede svojo izčrpano, sestradano in številčno šibkejšo vojsko v epohalno bitko za francoski prestol, za čast in slavo Britanskega imperija. A kljub zmagoslavju mladega monarha pred blatnim in krvavim obličjem vojne obhajajo dvomi in nihilistični obup. Branaghov režijsko-scenaristični filmski prvenec, hkrati akcijski spektakel in trpka psihološka drama, prinaša realistično posodobitev in protivojno revizijo Shakespearjeve klasike.

24.1. četrtek
19.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Zrcalo (Zerkalo)
Andrej Tarkovski, SZ, 1975, 35mm, 1.37, barvni/čb, 106', sp
Glej sobota 12.1. ob 21.00.

21.00
Animateka
Perzepolis (Persepolis)
Marjane Satrapi, Francija/ZDA, 2007, 35mm, 1.85, čb/barvni, 95', sp

Teheran 1978. Osemletna Marjane sanja o tem, da bo kot bodoča prerokinja rešila svet. Odrašča z naprednima staršema in ljubečo babico, v družbi katerih pozorno spremlja padec šahovega brutalnega režima. Ustanovitev nove Islamske republike napoveduje dobo "varuhov revolucije", ki nadzorujejo vedenje prebivalcev. Marjane si mora zdaj zakrivati obraz, njene sanje o revoluciji pa postajajo še močnejše. V vojni proti Iraku na mesto padajo bombe, začne se pomanjkanje, ljudje izginjajo, represija je vsak dan hujša. Marjane je vse bolj uporniška, zato jo starši pošljejo v Avstrijo, kjer pri štirinajstih spozna povsem drugačno "revolucijo": puberteto, svobodo in ljubezen, a tudi grenak okus življenja v tuji državi. Po istoimenskem avtobiografskem stripu narisana celovečerna animacija je leta 2007 v Cannesu prejela posebno nagrado žirije in obveljala za enega ključnih animiranih dogodkov zadnjega desetletja.

25.1. petek
18.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Stalker
Andrej Tarkovski, SZ, 1979, 35mm, 1.37, barvni/čb, 163', sp
Glej sreda 16.1. ob 21.00.

21.00
Večer Društva slovenskih režiserjev
Moje male ljubice
Matjaž Ivanišin, Slovenija, 2005, video, čb, 56'
Pametno bi bilo razčistiti nejasnosti iz prejšnjih zvez še pred poroko. Nagrada filmske kritike na 9. festivalu slovenskega filma.
Projekciji bo sledil pogovor z avtorjem, ki ga bo vodil Boris Petkovič. Vstop prost.

26.1. sobota
18.30
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Nostalgija (Nostalghia)
Andrej Tarkovski, SZ/Italija, 1983, 35mm, 1.66, čb/barvni, 125', sp
Glej četrtek 17.1. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Vitezova usoda (A Knight's Tale)
Brian Helgeland, ZDA, 2001, 35mm, 2.35, barvni, 132', sp

Evropa, 14. stoletje. Ker so srednjeveški viteški turnirji ekskluzivna pravica modre krvi, si mladi William (Heath Ledger), sin krovca, nadene lažno identiteto plemiča Ulricha von Liechtensteina. Na veliko nezadovoljstvo svojega rivala, grofa Adhemarja (Rufus Sewell), začne najprej zmagovati na evropskih turnirjih, nato pa osvoji še srce prelepe Jocelyn, punčice Adhemarjevega očesa. Lahkotna, humorna viteška romanca v sodobni preobleki.

27.1. nedelja
Kinoteka je zaprta.

28.1. ponedeljek
18.00
Večer SFA: Slovenski dokumentarni film
Obličja dela in gradenj
Ivo Lehpamer, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 45'
Orodje, človekova moč
Marjan Cilar, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 23'

20.00
Večer SFA: 60-letnica celovečernega filma
Jara gospoda
Bojan Stupica, Slovenija, 1953, 35mm, 1.37, čb, 106'

Leta 1908, ko je bila Slovenija še del Avstro-Ogrske, se v avli dunajskega parlamenta po daljšem času srečata "stara prijatelja in sovražnika", advokat in državni poslanec Andrej Vrbanoj (Bojan Stupica) ter sodni svetnik Pavle (Stane Sever). V kavarni, v katero sta zahajala kot študenta, naletita na propadlega plemiča Malija, ki prične obujati spomine. Nekoč ju je na graščini Orlovih predstavil kot novopečena, "šolana" gospoda, ki se spreta in stepeta zaradi zapeljive gospodične Julije Orel. Stilizirana drama o meščanskih povzpetnikih.

29.1. torek
18.00
Retrospektiva: Andrej Tarkovski
Žrtvovanje (Offret)
Andrej Tarkovski, Švedska/VB/Francija, 1986, 35mm, 1.66, barvni, 149', sp
Glej petek 18.1. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Pogumno srce (Braveheart)
Mel Gibson, ZDA, 1995, 35mm, 2.35, barvni, 177', sp

Epska zgodovinska drama o prvem organiziranem, oboroženem škotskem uporu proti angleškim okupatorjem, ki ga v 13. stoletju vodi hrabri bojevnik William Wallace (Mel Gibson). Drugi celovečerec, ki ga kot režiser podpisuje Mel Gibson, je presenetljivo pobral kat pet oskarjev, med drugim tistega za najboljšo režijo.

30.1. sreda
18.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteško izročilo v Evropi
Ivana Orleanska (The Messenger: The Story of Joan of Arc)
Luc Besson, Francija, 1999, 35mm, 2.35, barvni, 160', sp

Francija, 15. stoletje. Stoletna vojna z Anglijo je v polnem razcvetu, surovi angleški vojščaki pustošijo po francoskem podeželju. Mlademu dekletu (Milla Jovovich) se prikaže božja vizija in jo navdahne, da popelje svoje ljudstvo v boj proti angleški vojski, vendar se pustolovščina za dekle ne izteče dobro. Razkošna, kaotična, epska uprizoritev mita o znameniti francoski svetnici predstavlja živo nasprotje Dreyerjevi mojstrovini z isto glavno junakinjo.

21.00
Kino-uho/Retrospektiva viteškega filma:
Viteško izročilo v Evropi
Trpljenje device Orleanske (La Passion de Jeanne d'Arc)
Carl Theodor Dreyer, Francija, 1928, 35mm, 1.33, čb, nemi, 78', svp
Devico Orleansko (Falconetti) privedejo v veliko palačo Rouen, kjer jo na inkvizicijskem sodišču po ure in ure izprašuje zbor duhovnikov. Dekle se vprašanjem izogiba.

Molči, zato jo mučijo, dokler se ne onesvesti. Obsodijo jo na večno trpljenje, ji v znak sramote obrijejo glavo in jo naposled sežgejo na grmadi pred razjarjeno množico. Monument filmske zgodovine.
"Skoraj neznosno bogastvo oblik je potisnilo pojme francoske avantgarde na rob in veliki plan k novim skrajnostim." Henri Langlois

31.1. četrtek
19.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Vojščak iz terakote (Qin yong)
Siu-Tung Ching, Hong Kong, 1990, 35mm, 2.35, barvni, 111', sp

V času starodavne kitajske dinastije Qin vojak cesarske straže zapelje dvorno devico. Cesar ga za kazen živega vkleni v glineni oklep, vendar dekle mučeniku z zadnjim poljubom dahne nesmrtnost. Dva tisoč let kasneje vojščak iz terakote ponovno oživi in v reinkarnaciji šanghajske starlete prepozna svojo zdavnaj izgubljeno ljubezen. Romantična pustolovska komedija v duhu **Indiane Jonesa** s kopico talentov na obeh straneh kamere: v režiji mojstra akcijske koreografije Siu-Tung Chinga, v produkciji hongkonškega veterana Tsuija Harka, s kitajsko režijsko legendo Zhangom Yimoujem v glavni vlogi.

21.15
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Mračni samuraj (Tasogare Seibei)
Yôji Yamada, Japonska, 2002, 35mm, 1.85, barvni, 129', sp

Vdovec Seibei (Hiroyuki Sanada), nekdanji samuraj, preživlja svoji hčerki in ostarelo mater s ponižnim delom upravnika skladišča. Srečanje s prijateljevo sestro Tomoe (Rie Miyazawa) zaneti iskro upanja na svetlejšo prihodnost in ponovno poroko. Vendar ga samurajska dolžnost in stroga pravila klana spet pahnejo v tragedijo. Čaka ga dvoboj, a z nasprotnikom se bo pomeril z lesenim mečem. Novodobna samurajska klasika povleče vzporednice s prekerno usodo sodobnih mezdnih delavcev.

1.2. petek
11.00
5. ljubljanski festival kulturno-umetnostne vzgoje Bobri/Kino-uho
Kokoš z zlatimi jajci (La poule aux oeufs d'or)
Gaston Velle, Francija, 1905, 35mm, 1.33, ročno pobarvan, 13', nemi, svp
Srednji vek, sejem v majhnem mestu. Na mestnem trgu se tare radovedneže, trgovce, kupce in vojakov. Med množico opazimo dva pustolovca, glavna junaka filma. Po basni Jeana de la Fontaina posneta čarovnija se lahko začne.
Noč v gledališču (A Night in the Show)
Charles Chaplin, ZDA, 1915, 16mm, 1.33, čb, 20', nemi, svp
Charlie je eleganten, zdolgočasen in zelo pijan gospod, ki povzroči noč strahov v glasbeni dvorani. Film temelji na gledališki igri *Mumming Birds*, ki jo je Chaplin z velikim uspehom kot član Karno Pantomime Company igral pred prihodom k filmu po vsaj Ameriki.
Potovanje na Luno (Le voyage dans la lune)
Georges Méliès, Francija, 1902, 35mm, 1.33, ročno pobarvan, 14'

Prvi znanstveno-fantastični film vseh časov, prosta adaptacija klasikov žanra, Julesa Verna in Herberta G. Wellsa, v razkošni, ročno obarvani, nedavno restavrirani verziji.
Glasbena spremljava v živo: Andrej Goričar (klavir). Brezplačne vstopnice izjemoma niso na voljo pri blagajni Kinoteke, pač pa jih lahko od januarja 2013 dalje prevzamete na centrali Bobrov v Festivalni dvorani na Vilharjevi 11.

18.00
5. ljubljanski festival kulturno-umetnostne vzgoje Bobri/Kino-uho
Kokoš z zlatimi jajci (La poule aux oeufs d'or)
Gaston Velle, Francija, 1905, 35mm, 1.33, ročno pobarvan, 13', nemi, svp
Noč v gledališču (A Night in the Show)
Charles Chaplin, ZDA, 1915, 16mm, 1.33, čb, 20', nemi, svp

Potovanje na Luno (Le voyage dans la lune)
Georges Méliès, Francija, 1902, 35mm, 1.33, ročno pobarvan, 14'
Glej petek 1.2. ob 11.00. Glasbena spremljava v živo: Andrej Goričar (klavir). Brezplačne vstopnice izjemoma niso na voljo pri blagajni Kinoteke, pač pa jih lahko od januarja 2013 dalje prevzamete na centrali Bobrov v Festivalni dvorani na Vilharjevi 11.

20.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Kaos (Ran)
Akira Kurosawa, Japonska/Francija, 1985, 35mm, 1.85, barvni, 161', sp

Epska, mogočna, samurajska različica Shakespearove drame *Kralj Lear*, svojčas najdražji japonski film.
"V 15. st. poglavar klana Hidetora Ichimonji zagreši napako, tako čudno kot usodno. Namesto da bi vztrajal v tem, da je poglavar klana (je namreč morilec), se odreče oblasti, fevd in tri gradove pa prepusti svojim sinovom. Premalo je reči, da bo plačal to zmoto. Da bo izgubil vse do zadnjega vlakna oblasti, zadnje spoštovanje svojih najstarejših sinov, vse do zadnje unče svoje pameti, zadnjo življenjsko sapo. Premalo je, če povemo, da bo zaradi senilne, otroške kaprice potopil ves klan Ichimonji: intrige, izdaje, umori, požgani gradovi, bitke. Katastrofa je tako velika, da se ves svet pogrezne v kaos. Hidetora je čarovnikov vajenec: v svetu, kjer nič 'ne postane', je hotel 'biti nekdo drug'. V svetu, v katerem življenje ni nič, je hotel 'uživati življenje'. Tako ljudje kot narava so potisnjeni v mrzlo besnilo vsesplošnega nereda. Vse to je zelo shakespearovsko." Serge Daney

2.2. sobota

14.00
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Gospodar prstanov: Bratovščina prstana (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring)
Peter Jackson, ZDA/Nova Zelandija, 2001, 35mm, 2.35, barvni, 178', sp

Druščina dobrodušnih hobitov, možicljev s kosmatimi podplati, se poda na dolgo in nevarno popotovanje prek prostrane dežele, da bi se znebila čarobnega prstana in tako preprečila bližajočo se invazijo vsesplošnega zla. Pri tem jim pomaga vrsta prijateljev.

17.30
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Gospodar prstanov: Stolpa (The Lord of the Rings: The Two Towers)
Peter Jackson, ZDA/Nova Zelandija, 2002, 35mm, 2.35, barvni, 179', sp
Druščina hobitov še vedno pohajkuje naokrog, da bi se znebila kočljivega prstana; medtem se njihovi prijatelji na drugem koncu dežele viteško zoperstavijo prvemu valu invazije nepridipravov.

21.00
Retrospektiva viteškega filma: Mečarovništvo
Gospodar prstanov: Kraljeva vrnitev (The Lord of the Rings: The Return of the King)
Peter Jackson, ZDA/Nova Zelandija, 2003, 35mm, 2.35, barvni, 201', sp

Hobiti se s pomočjo prijateljev orlov naposled znebijo prstana, zlo je poraženo, preživijo tudi skoraj vsi prijatelji.

3.2. nedelja

Kinoteka je zaprta.

4.2. ponedeljek

18.00
Večer SFA: Slovenski dokumentarni film
Portret Vladimirja Skrbinška
Dušan Mlakar, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 24'
Portret Franceta Miheliča
Boštjan Hladnik, Slovenija, 1985, 35mm, barvni, 41'

20.00
Večer SFA: 60-letnica celovečernega filma
Vesna
František Čap, Slovenija, 1953, 35mm, 1.37, čb, 95'

Dijaki Samo, Sandi in Krištof, ki se v podstrešni sobi nad stanovanjem Samove matere brez prave volje pripravljajo na maturo, pridejo na zamisel, da bi eden izmed njih zapeljal domnevno hčerko profesorja Kozinusa, saj bi tako prišli do matematičnih nalog za maturo. A neprivlačna Hiperbola, kakor jo poimenujejo, je v resnici le profesorjeva učenka; njegova prava hčerka je veliko bolj čedna. Romantična komedija iz dijaškega življenja in eden najbolj priljubljenih slovenskih filmov vseh časov.

5.2. torek

19.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Heroj (Ying xiong)
Zhang Yimou, Hong Kong/Kitajska, 2002, 35mm, 2.35, barvni, 99', sp

V starodavni Kitajski se za prevlado borijo vladarji sedmih dežel. Šest kraljestev je združenih v zaroti proti najmočnejšemu, vladarju dežele Qin. Nekega dne prispe v kraljevo palačo brezimni bojevnik (Jet Li), ki trdi, da je premagal tri zloglasne morilce, zaprisežene, da ubijejo kralja. Medtem ko se pričevanje brezimneža in kraljeva verzija dogodkov prepletata v rašomonskem toku konfliktnih pripovedi, se pred kamero zvrsti vsa smetana hongkonške akcije: Maggie Cheung, Tony Leung Chiu-Wai, Zhang Ziyi.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger – otvoritev
Črni narcis (Black Narcissus)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1947, 35mm, 1.37, barvni, 101', svp

Zgodba o redovnicah, ki skušajo v odročnem himalajskem višavju v nekdanjem haremu vzpostaviti samostan. Spolne frustracije, nepoznavanje lokalnih navad in nadmorska višina jih v burnem spopadu duha in mesa privedejo na rob norosti, v predajanje fantazijam in mislim na umor. Mračna mojstrovina in zgled silovite senzualnosti vizionarjev Powella in Pressburgerja; oskar za fotografijo in scenografijo.
"Včeraj ogled sila zanimivega angleškega filma ***Črni narcis*** *o nunskem samostanu v Indiji s čudovito fotografijo in Deborah Kerr, ki je preprosto očarljiva. Tako daleč pred Hollywoodom sta, z boljšimi idejami, scenariji, barvami in veliko boljšo igro."* Kurt Weill

6.2. sreda

19.00
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Zatoiči (Zatôichi)
Takeshi Kitano, Japonska, 2003, 35mm, 1.85, barvni, 116', sp

Beat Takeshi je slepi mečevalec Zatoiči, počasen, premišljen in dostojanstven, stoični mojster krvave obrti. Vselej se nerad zaplete v spopad, vedno je odločen, da spelje klanje do konca. V Kitanovi običajni maniri je režiserjeva resna in zadržana igra ves čas v kontrastu z anarhičnim duhom filma, ki kulminira v veličastnem plesno-pevskem finalu. Mojstrska sodobna priredba klasične japonske televizijske, filmske in stripovske sage o slepem stoiku Zatoičiju.
"Podobno je kot pri nogometu. Tam gre v osnovi za žogo, za katero se podi 22 mož. Tu gre za Zatoičija in bando negativcev." Takeshi Kitano

21.15
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Vohun v črnem (The Spy in Black)
Michael Powell, VB, 1939, 35mm, 1.37, čb, 82', svp

Kapitan nemške podmornice (Conrad Veidt) med prvo svetovno vojno prispe na otočje Orkney, v bazo britanske vojne mornarice, da bi s pomočjo vohunke pod krinko, otoške učiteljice (Valerie Hobson), potopil britansko floto. Powellov prvi film za slovitega producenta Alexandra Kordo in prvo srečanje z mladim scenaristom Pressburgerjem. Najuspešnejše partnerstvo v zgodovini britanske kinematografije je rojeno.
"Najbolj vznemirljiva vohunska melodrama od začetka druge svetovne vojne. Britanci morda nimajo čezoceanke Bremen, imajo pa Conrada Veidta. A potuhnjeni podlež je tu podmornica in ne g. Veidt, ki je v filmu galantno prikazan kot pokončen, pogumen možak, čeravno je Nemec." Frank S. Nugent, *The New York Times*, 1939
"Vedno sem sanjal o takšnem čudu: scenaristu z umom in dušo literata, z globokim zanimanjem za filmski medij in sijajnimi idejami, ki jih jaz lahko spreminjam v čudovite podobe, dialog pa mi služi le za dovtip ali pojasnilo zgodbe." Michael Powell

7.2. četrtek

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Vohun v črnem (The Spy in Black)
Michael Powell, VB, 1939, 35mm, 1.37, čb, 82', svp
Glej sreda 6.2. ob 21.15.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Bagdadski tatič (The Thief of Bagdad)
Ludwig Berger, Michael Powell, Tim Whelan, VB, 1940, 35mm, 1.37, barvni, 106', svp

Intriga v starodavnem Bagdadu. Prince Ahmad (John Justin) se zaradi zvijačne izdaje velikega vezirja Jaffarja (Conrad Veidt) znajde za zapahi. S pomočjo tatiča Abuja (Sabu) iz ječe pobegne in se zateče v vrt sultana Basre, kjer se zaljubi v prelepo princesko. A sultanove hčerke si želi tudi zahrbtni vezir, ki s pomočjo uroka oslepi Ahmada, Abuja pa spremeni v psa. Ena najbolj spektakularnih filmskih pravljic v razkošnem technicolorju je nastala leta 1940, ko sta bila tako barvni kot fantazijski film v Britaniji prava redkost. Pionirsko delo na področju posebnih učinkov.

8.2. petek

Prešernov dan. Slovenski kulturni praznik. Kinoteka je zaprta.

9.2. sobota

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Bagdadski tatič (The Thief of Bagdad)
Ludwig Berger, Michael Powell, Tim Whelan, VB, 1940, 35mm, 1.37, barvni, 106', svp
Glej četrtek 7.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Tihotapci (Contraband)
Michael Powell, VB, 1940, 35mm, 1.37, čb, 91', svp

Ko se danska trgovska ladja po neuspelem poskusu, da bi se izmuznila tihotapski kontroli, prisilno zasidra v britanskem pristanišču, se kapitan Andersen (Conrad Veidt) pridruži misiji privlačne agentke (Valerie Hobson). Zajeti morata skupino nemških vohunov s tajno centralo v londonskem kinu. Drugo sodelovanje Powella in Pressburgerja poustvari otipljivo atmosfero dezorientacije in teme, ki sta v začetku vojne preplavili London. Čeprav je nastal kot državno sponzoriran propagandni film, se pripoved tega klasičnega vohunskega trilerja s komičnim podtonom nikoli ne ukloni didaktičnemu nizanju dejstev.
"Powellovi filmi, posneti med letoma 1937 in 1951, pričajo o osupljivi izvirnosti in stilistični svobodi. Čeprav so trdno zasidrani v nacionalno kulturo, zavračajo sleherni pridih provincialnosti in služijo kot dokaz odprtosti duha, radovednosti ter skoraj unikatne drznosti vizije. Njegove namere presegajo vsakdanji naturalizem, vodijo v iracionalno, metafizično intenziteto, ki poraja mnogotere poglede. Ne sledimo neki zgodbi, pogreznemo se v nek svet ..." Bertrand Tavernier

10.2. nedelja

Kinoteka je zaprta.

11.2. ponedeljek

18.00
Večer SFA: Filmi po izboru Igorja Koširja
Filmski obzornik 26: Proces proti gestapovcem (točka 3)
Dušan Povh, Slovenija, 1948, 35mm, čb, 5'
Izjava
Igor Košir, Slovenija, 2007, video, barvni, 18'
Boris Kidrič
Igor Košir, Slovenija, 1978, 35mm, čb, 11'
Dosje Milan Kučan (odlomek)
Igor Košir, Slovenija, 2011, video, barvni, 5'
Portret Božena Glavakova (odlomek)
Igor Košir, Slovenija, 2001, video, barvni, 5'
Mlakar (odlomek)
Igor Košir, Slovenija, 1998, 16mm, barvni, 5'
Nevesta, le jemlji slovo
Zvone Sintič, Slovenija, 1954, 35mm, čb, 13'
Piknik v nedeljo
Karpo Godina, Slovenija, 1968, 35mm, čb, 13'
V glavi
Miran Zupanič, Slovenija, 1986, 16mm, barvni, 19'
Rop stoletja
Urška Kos, Slovenija, 1998, 16mm, barvni, 15'
Oblast
Zdravko Barišić, Slovenija, 1987, 35mm, barvni, 3'

20.00
Večer SFA: Film po izboru Igorja Koširja
Temni angeli usode
Sašo Podgoršek, Slovenija, 1999, 35mm, 1.66, barvni, 97'
Ob umirajočem Sodniku, bržkone žrtvi prevelikega odmerka, se zberejo štirje prijatelji – Predsednik, Prerok, Šef policije in Župnik, nosilci oblasti, predstavniki javne morale. Že v zgodnji mladosti so sklenili, da bodo po svoje krojili življenje ljudi in domačega kraja. Temačna fantazija o moči in oblasti.

12.2. torek

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Tihotapci (Contraband)
Michael Powell, VB, 1940, 35mm, 1.37, čb, 91', svp
Glej sobota 9.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Pogrešamo letalo (One of Our Aircraft is Missing)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1942, 35mm, 1.37, čb, 106', svp

Poletje 1941. Posadka okvarjenega britanskega bombnika mora s padali izskočiti nad okupirano Nizozemsko. Da bi se

vrnili domov, potrebujejo pomoč tamkajšnjega odporniškega gibanja. Film oznanja konec prve faze v soustvarjanju Powella in Pressburgerja: z vso svobodo, ki so jo avtorjema prinesli dotedanji uspehi, se poslej lotita filma daleč bolj ambiciozno, skromne črno-bele vojne drame zamenjajo dovršene veleprodukcije v technicolorju.
"Obožujem njegov um. Moj um je otroški, za Emerica pa se zdi, da ima možgane nekakšnega 150-letnega otroka. Vrste njegovih idej nisem razumel, a sem brezpogojno, slepo verjel v tisto, kar je hotel povedati." Michael Powell
"Ne le, da je razumel, kaj hočem povedati, polovico je uganil, še preden sem izrekel." Emeric Pressburger

13.2. sreda

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Pogrešamo letalo (One of Our Aircraft is Missing)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1942, 35mm, 1.37, čb, 106', svp
Glej torek 12.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Življenje in smrt polkovnika Blimpa (The Life and Death of Colonel Blimp)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1943, 35mm, 1.37, barvni, 163', svp

Film pripoveduje ganljivo zgodbo o prijateljstvu med britanskim poročnikom (Roger Livesey) in nemškim oficirjem (Anton Walbrook) skozi tri vojne, v ljubezni in svetu, ki se nezadržno spreminja. Veličastna epopeja o strasteh in pasteh vojaškega življenja ter presunljiva študija prijateljstva in staranja. Prvi film Powella in Pressburgerja, posnet za lastno produkcijo The Archers in sopodpisan s poslej legendarnim "scenarij, produkcija in režija: Michael Powell in Emeric Pressburger".
"Britanski značaj sondira bolj natančno kot katerikoli drug film – bržkone je to razlog, zakaj ga je Churchill skušal prepovedati, britanska kritika pa ga je ob triumfalni ponovni izdaji leta 1985 v en glas ovenčala s posebnim priznanjem." Ian Christie
*"Leta 1974 sem **Življenje in smrt polkovnika Blimpa** prvič videl v barvah, a zaporedje prizorov je bilo pomešano in kakšnih 40 minut filma je manjkalo. Že tedaj sem začel iskati kopije filma, da bi mu povrnil izvorno obliko, šele sredi 80-ih pa smo se lahko restavracije zares lotili. A tudi takrat še vedno brez izvirnega negativa in barv. Zdaj, po tridesetih letih, nam je uspelo. Morda gre za najdaljšo restavracijo v filmski zgodovini."* Martin Scorsese

14.2. četrtek

18.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Življenje in smrt polkovnika Blimpa (The Life and Death of Colonel Blimp)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1943, 35mm, 1.37, barvni, 163', svp
Glej sreda 13.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Canterburyjska zgodba (A Canterbury Tale)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1944, 35mm, 1.37, čb, 124', svp

Med vihro druge svetovne vojne spremljamo tri sodobne inkarnacije Chaucerjevih romarjev, melanholično poljsko delavko, odkritosrčnega ameriškega vojaka in iznajdljivega britanskega oficirja, ki se na poti v mitični Canterbury znajdejo v nenavadni zasedi sredi angleškega podeželja, kjer morajo zdaj razrešiti niz čudaških vaških zločinov. Nadvse osebno potovanje v Powellov idilični rojstni Kent se izteče v veličastni vrhunec, enega najsijajnejših dosežkov režijskega tandema.

15.2. petek

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Canterburyjska zgodba (A Canterbury Tale)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1944, 35mm, 1.37, čb, 124', svp
Glej četrtek 14.2. ob 21.00.

21.30
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Stvar življenja in smrti (A Matter of Life and Death)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1946, 35mm, 1.37, barvni/čb, 104', svp

Britanski letalec (David Niven) po čudežu preživi usodno strmoglavljenje letala in se zaljubi v radijsko operaterko, s katero je bil na zvezi med nesrečo. Birokrati na onem svetu kaj hitro odkrijejo napako ter odpošljejo angela, da bi pilota privedel pred nebeški tribunal. Barvne sekvence življenja se kontrastno izmenjujejo s črno-belimi v nebesih.
"Morda najsijajnejši zgled težnje obeh avtorjev po ustvarjanju filma, ki je v isti sapi skrajno stilizirana fantazija, lucidna analiza britanske povojne kulture ter meditacija o pomenu in izgradnji filmskih podob." Joe McElhaney

16.2. sobota

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Stvar življenja in smrti (A Matter of Life and Death)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1946, 35mm, 1.37, barvni/čb, 104', svp
Glej petek 15.2. ob 21.30.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Črni narcis (Black Narcissus)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1947, 35mm, 1.37, barvni, 101', svp
Glej torek 5.2. ob 21.00.

17.2. nedelja

Kinoteka je zaprta.

18.2. ponedeljek

18.00
Večer SFA: Slovenski dokumentarni film
Preprosto povedano
Ivo Lehpamer, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 14'
Deziluzija
Ciril Gale, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 4'
Impol – folije
Jože Pogačnik, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 1'
Impol – mreže
Jože Pogačnik, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 1'
Impol – žice
Jože Pogačnik, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 1'
Kolesarji – previdno na cesti
Jože Bevc, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 3'
Na cesti nisi sam – sporazumevanje na cesti
Jože Bevc, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 3'
Nepravilno prehitevanje – odvzem vozniškega dovoljenja
Jože Bevc, Slovenija 1977, 35mm, barvni, 3'
Neprimerna hitrost – poglavitni vzrok smrtnih nesreč
Jože Bevc, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 3'
Toper – plaz
Jure Pervanje, Slovenija, 1977, 35mm, barvni, 2'
FIS 78 Kranjska Gora
Jane Kavčič, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 2'
Iskra – sistemi prihodnosti
režiser neznan, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 3'
Ben Daut
režiser neznan, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 9'

20.00
Muzej slovenskih filmskih igralcev/Večer SFA: 50-letnica celovečernega filma
Samorastniki
Igor Pretnar, Slovenija, 1963, 35mm, 1.66, čb, 94'

Slovenska Koroška v 18. stoletju. Ožbej se s šolanja vrne na graščino Krnice, kjer mu oče pove, da bo ostal doma, ker ga je izbral za bodočega gospodarja. Na Krnice pride za deklo čedna Meta in Ožbej se vanjo zagleda. Meta zanosi, toda Ožbejeva mati jo prekolne, oče pa ukaže, da jo bičajo in preženejo iz graščine. Ožbej ne more brez Mete, v gozdu ji reče, da se je zaradi nje pripravljen odpovedati Krnicam. Meta ponovno zanosi in Ožbejevi starši se še bolj razhudijo. Kljub ostremu nasprotovanju vse okolice Meta rojeva in rojeva nezakonske otroke – samorastnike. Socialna drama o prepovedani ljubezni v fevdalni dobi.

19.2. torek

18.30
Retrospektiva viteškega filma: Viteški ideali na Daljnem vzhodu
Hiša letečih bodal (Shi mian mai fu)
Zhang Yimou, Kitajska/Hong Kong, 2004, 35mm, 2.35, barvni, 119', sp
Za časa dinastije Tang se formira skrivna skupina ljudi pod imenom "Hiša letečih bodal". Njihov načrt je strmoglaviti vladarja in podkupljivo vlado ter znova vzpostaviti pravico

ljudstva. Da bi se dokopala do teroristične celice, policista Jin in Leo aretirata slepo plesalko Mei (Zhang Ziyi). A ko se v gverilsko bojevnico oba tudi zaljubita, se njuna naloga prelevi v ljubezenski dvoboj. Zhang Yimoujeva verzija **Prežečega tigra, skritega zmaja**, v katerem zgodba, polna intrig in prevar, služi kot kulisa spektakularni, antigravitacijski kung-fu koreografiji.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Zadnja soba (The Small Back Room)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1948, 35mm, 1.37, čb, 107', svp

Intimistična drama razkriva poklicne travme in duševne muke alkoholika (David Farrar), čigar posel je razstavljanje neeksplodiranih bomb, ki so po vojni obtičale v angleški zemlji. Po najbolj barviti in fantastični fazi skupnega ustvarjanja, ki je s spektaklom **Rdeči čeveljčki** dosegla vrhunec, se "Lokostrelca" z nadvse mrko študijo značaja vračata k bolj realističnemu tonu svojih zgodnejših filmov – ekspresionizmu orjaške steklenice viskija navkljub.
"Mislim, da mora imeti film dobro, jasno zgodbo in, če je le mogoče, še tisto nekaj, kar je bržkone najtežje – vsebovati mora malce čarovnije." Emeric Pressburger

20.2. sreda

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Zadnja soba (The Small Back Room)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1948, 35mm, 1.37, čb, 107', svp
Glej torek 19.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
V lisičjem brlogu (Gone To Earth)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1950, 35mm, 1.37, barvni, 110', svp

Vraževerno cigansko dekle Hazel (Jennifer Jones), ki odrašča brez matere in ljubi živali, še zlasti svojo lisico, je predmet poželenja dveh moških, lokalnega pastorja in podeželskega plemiča. Očetu, ki jo sili k poroki, obljubi, da bo vzela prvega, ki jo bo zasnubil. A čeprav postane pastorjeva žena, jo bogati plemič Reddin (David Farrar) neumorno preganja. Tragična zgodba o ženski, ujeti v navzkrižje moških želja, med divjino narave in normo civilizacije. Še ena veličastna epizoda iz povojne serije narativno fantastičnih in barvno baročnih melodram našega avtorskega dvojca.

21.2. četrtek

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
V lisičjem brlogu (Gone To Earth)
Michael Powell in Emeric Pressburger, VB, 1950, 35mm, 1.37, barvni, 110', svp
Glej sreda 20.2. ob 21.00.

21.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Smrt v očeh (Peeping Tom)
Michael Powell, VB, 1960, 35mm, 1.66, barvni, 101', svp

Mark (Karlheinz Böhm) je bil kot otrok žrtev grozljivih eksperimentov svojega očeta (Michael Powell). Odrasel je v plahega asistenta kamere in psihopatskega morilca, ki snema filme o smrtni grozi svojih ženskih žrtev. Škandal okoli filma je Powella skorajda stal kariere. Odkrita študija voajerizma in nasilja je sprva naletela na srd in ogorčenje, da bi nato obveljala za mojstrovino, klasiko in kult hkrati.
*"Od nekdaj sem mnenja, da filma **Smrt v očeh** ter **Osem in pol** povesta vse, kar se da povedati o ustvarjanju filmov, o mehanizmih ukvarjanja s filmom, o objektivnosti in subjektivnosti filmanja ter njuni zamenljivosti. **Osem in pol** prikaže blišč in naslado, **Smrt v očeh** agresijo, dejstvo, da kamera vrši nasilje. To sta ključna filma o filozofiji in nevarnosti filmskega ustvarjanja."* Martin Scorsese
"Umetnost ne pozna meja. Zanjo je vredno umreti." Michael Powell

22.2. petek

19.00
Animateka
Moja psička Tulip (My Dog Tulip)
Paul Fierlinger, Sandra Fierlinger, ZDA, 2009, 35mm, 1.66, barvni, 83', svp

Resnična pripoved o moškem srednjih let, ki posvoji nemško ovčarko in jo poimenuje Tulip. Na moževo presenečenje se ta izkaže za veliko ljubezen njegovega življenja, za zvesto sopotnico, ki jo je dolga leta zaman iskal. Animirana adaptacija spominov priljubljenega britanskega literata, humorista in knjižnega urednika J. R. Ackerleyja iz leta 1956 je intimna kronika dolgoletnega odnosa med samotarskim pisateljem (glas mu posodi Christopher Plummer) in muhasto, a predano naslovno junakinjo.

21.00
Večer Društva slovenskih režiserjev
Prepisani
Klemen Dvornik, Slovenija, 2010, video, barvni, 120'
Leta 1980 iz Titove sobe v ljubljanskem kliničnem centru general Blagojević prinese skrivnostno ovojnico in jo izroči v hrambo enemu od dveh stražarjev pred vrati. Trideset let pozneje inšpektor Rene Arko izve, da je njegov oče, eden od stražarjev tiste usodne noči, umrl v nenavadnih okoliščinah. Začne se lov na veliko skrivnost. Prva sezona spletne nadaljevanke v enem kosu.
Projekciji bo sledil pogovor z avtorji, ki ga bo vodil Boris Petkovič. Vstop prost.

23.2. sobota

19.00
Retrospektiva: Michael Powell in Emeric Pressburger
Smrt v očeh (Peeping Tom)
Michael Powell, VB, 1960, 35mm, 1.66, barvni, 101', svp

Glej četrtek 21.2. ob 21.00.

21.00
Klasiki
Psiho (Psycho)
Alfred Hitchcock, ZDA, 1960, 35mm, 1.85, čb, 109', sp

Mlada ženska svojemu delodajalcu ukrade znaten znesek denarja in pobegne. Utrujena od dolge vožnje zvečer zavije z avtoceste in si poišče prenočišče v osamljenem motelu. Tam jo pričaka receptor, plašen in tih mladenič, ki skupaj z gospodovalno mamo živi v hiši poleg motela. Ko se mlada tatica v svoji sobi spravi pod tuš, jo tam čaka neprijetno presenečenje. Eden najznamenitejših in najbolj temeljito (psiho)analiziran film Alfreda Hitchcocka, ki je ob svojem nastanku šokiral svet in do danes ni izgubil niti trohice svoje moči.

24.2. nedelja

Kinoteka je zaprta.

25.2. ponedeljek

18.00
Večer SFA: Slovenski dokumentarni film
Če kruhek pade ti na tla
Talal Hadi, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 10'

Pogled stvari
Filip Robar Dorin, Slovenija, 1979, 35mm, barvni, 13'
Zadnje lastovke
Marika Milkovič, Slovenija, 1979, 35mm, barvni, 11'
Žabe
Jože Bevc, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 10'
Beli nomadi
Jože Pogačnik, Slovenija, 1978, 35mm, barvni, 10'

Pogreb
Grega Tozon, Slovenija, 1979, 35mm, barvni, 14'
Ritem dela
Franček Rudolf, Slovenija, 1979, 35mm, barvni, 10'

20.00
Večer SFA: 40-letnica celovečernega filma
Ljubezen na odoru
Vojko Duletič, Slovenija, 1973, 35mm, 1.66, barvni, 104'

Strastna in prvinska Afra (Metka Franko) je prisiljena živeti z ostarelim možem v zakonu brez ljubezni. Na dom jo veže trda hribovska zemlja in kopica otrok. Ima jih že sedem, ko se strastno zaljubi v postavnega drvarja Voruha in z njim dobi še osmega otroka. Ko mož odkrije Afrino nezvestobo, je njune zveze konec. Afra se z najmlajšim otrokom preseli k Voruhu. Njuna ljubezen je tako močna in iskrena, da jo kmalu priznajo celo vaščani. Nato se nekega dne med gozdnimi opravili pripeti tragedija.

26.2. torek

19.00
Animateka
Moja psička Tulip (My Dog Tulip)
Paul Fierlinger, Sandra Fierlinger, ZDA, 2009, 35mm, 1.66, barvni, 83', svp

Glej petek 22.2. ob 19.00.

21.00
Klasiki
Pirati iz Moonfleeta (Moonfleet)
Fritz Lang, ZDA, 1955, 35mm, 2.35, barvni, 87', svp
Glej sreda 2.1. ob 19.00.

27.2. sreda

19.00
Klasiki
Moja draga Klementina (My Darling Clementine)
John Ford, ZDA, 1946, 35mm, 1.37, čb, 96', svp

Fordova upodobitev enega največjih mitov Divjega zahoda, družinskega spopada pri O.K. Corralu leta 1882, kjer so legendarni šerif Wyatt Earp, njegova brata Virgil in Morgan ter njegov zvesti pajdaš Doc Holliday postrelili zločinske goveje barone, rodbino Clanton, in tako odstranili poslednjo oviro za demokratičen razcvet mesteca Tombstone, za začetek civilizirane ere. Seveda je **Moja draga Klementina** mnogo več kot ta preprosta zgodba; po mnenju vrste kritikov ne gre samo za najboljši Fordov vestern ali njegov najboljši film na splošno, temveč za enega največjih filmov vseh časov.

21.00
In memoriam: Sylvia Kristel (1952–2012)
Vroče postelje (Letti selvaggi)
Luigi Zampa, Italija/Španija, 1979, 35mm, 1.85, barvni, 98', sp

Vroča erotična komedija, sestavljena iz sedmih epizod, ki jih druži motiv odločnih žensk in nebogljenih moških. Film, za katerega je scenarij med drugim pisal Tonino Guerra, italijanski pesnik, znan po sodelovanju s Tarkovskim in Antonionijem, odlikuje predvsem neverjetno število evropskih zvezdnic (predvsem) erotične produkcije v glavnih vlogah: Ursula Andress, Laura Antonelli, Monica Vitti ... in pa seveda nepogrešljiva Emanuela, Sylvia Kristel.

28.2. četrtek

19.00
Kino-integral: Alternative po Alternativah: Spisek pomembnejših stvaritev leta 1982
Levitacije, Dragan Pešić, Jugoslavija, 1982, 16mm, 2'
Velo misto, Branko Karabatić, Jugoslavija, 1982, super8mm, 12'
Stradanje Jovanke Orleanke, Miroslav Bata Petrović, Jugoslavija, 1982, super8mm, 17'
Gerdi, zloćesta vještica, Ljubomir Šimunić, Jugoslavija, 1973–76, 8mm, 14'

Kras 88, Franci Slak, Hanna Preuss, Radovan Čok, Bojan Kastelic, Andrej Morovič, Jugoslavija, 1979–82, 16mm, 8'
Aura/ In Aurovision, Emmanuel Gott-Art (OM produkcija), Jugoslavija, 1978, 16mm, 8'
Izgnanstvo, Ivan Martinac, Jugoslavija, 1979–81, 35mm, 12'
Samoglasnici, Nikola Đurić, Jugoslavija, 1973, 16mm, 10'
Revlon, Slobodan Đorđević, Jugoslavija, 1981, super8mm, 10'
Pression, Ljubomir Šimunić, Jugoslavija, 1970–75, 8mm, 22'
Program bo predstavil Miodrag Milošević, direktor festivala Alternative film/video.

21.00
Kino-integral: Alternative po Alternativah: Spisek pomembnejših stvaritev leta 2012
The Swimmer
Salise Hughes, ZDA, video, 4'
Gradually
Benjamin Ramirez Pérez, Nemčija, video, 6'
Tudor Village: A One Shot Deal
Rhayne Vermette, Kanada, video, 5'
Square Dance Hypnotist
Allan Brown, Kanada, video, 17'
Infinity
Milan Zulić, Srbija, video, 3'
Pigs
Konstantina Kotzamani, Grčija, video, 13'
Miss Candace Hilligoss' Flickering Halo
Fabio Scacchioli, Vincenzo Core, Italija, video, 14'
Conference. Notes on film 05
Norbert Pfaffenbichler, Avstrija, video, 8'
Od do
Miranda Herceg, Hrvaška, video, 10'

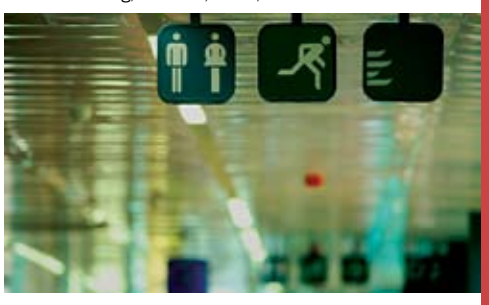

Was nicht in die Suppe kommt, geht ins Klo
Kirsten Burger, Laura Vogel, Švica, video, 24'
Program bo predstavil Miodrag Milošević, direktor festivala Alternative film/video.

legenda
sp slovenski podnapisi
svp slovenski video podnapisi

opomba
Kinoteka si pridržuje pravico do sprememb programa.

marca v kinoteki

frederick wiseman

velika retrospektiva v sodelovanju s 15. festivalom dokumentarnega filma
frederick wiseman tudi osebno v ljubljani!

ob retrospektivi viteških filmov v slovenski kinoteki

Trpljenje device Orleanske
Carl Theodor Dreyer, 1928

Zatoiči
Takeshi Kitano, 2003

Slovenska kinoteka obiskovalce svoje dvorane v Ljubljani sicer že dolgo razvaja s številnimi retrospektivami in filmskimi cikli, tako da le malokdo lahko sledi vsemu, kar je na voljo. V vsej tej res bogati in raznoliki ponudbi pa retrospektiva viteških filmov, ki se začenja sredi januarja in bo trajala dva meseca, vendarle po nečem izstopa. Njena posebnost je, da je bila že od samega začetka zasnovana tako, da se navezuje na razstavo *Vitez, dama in zmaj*, ki je v Narodnem muzeju Slovenije na ogled od 12. decembra. Takšnega sodelovanja med obema nacionalnima ustanovama, Slovensko kinoteko in Narodnim muzejem Slovenije, doslej še ni bilo, v ozadju pa je zamisel o povezovanju dveh kulturnih dogodkov, ki bi sicer vsak zase lahko pritegnila svoje občinstvo, a bi skupna ponudba vendarle utegnila biti precej učinkovitejša. Tako bo marsikaterega obiskovalca razstave, tudi tistega, ki sicer le redko zaide v kino, gotovo zanimalo, kako je viteštvo v svojih različnih aspektih ponazorjeno na filmskem platnu, po drugi strani pa se bo veliko gledalcev filmov retrospektive o viteštvu vprašalo, kaj je v resnici v ozadju zgodb, prikazanih na gibljivih slikah. Ti bodo imeli priložnost v muzeju videti tvarne ostaline viteške kulture, pri čemer velja poudariti, da je med razstavljenimi predmeti veliko zelo dragocenih, nekateri od njih pa bodo pri nas sploh prvikrat na ogled.

Medievisti se sicer že nekaj časa zanimajo za film. Kadar nastopajo v vlogi svetovalcev, lahko njihova imena najdemo na odjavnih špicah viteških filmov, spet drugi pa takšne filme ocenjujejo iz medievističnega zornega kota in o njih pišejo tehtna besedila v svojih publikacijah. A na Slovenskem vse do zdaj v strokovni literaturi, posvečeni srednjemu veku, še nikoli ni izšel članek, ki bi obravnaval filme na to temo. Do tega je prišlo šele ob razstavi *Vitez, dama in zmaj*, ko je viteški film v zborniku, ki je izšel ob razstavi, dobil svoje mesto ob vseh drugih besedilih, posvečenih različnim vidikom viteštva. In čeprav je seveda osnovni namen razstave predstaviti avtentične predmete iz časa, ko je cvetela viteška kultura, se je vendarle tudi tam našel prostor za nekaj filmskih plakatov, s čimer je simbolno zastopan viteški film, snovalci razstave pa so se spomnili še na eno umetnost, rojeno hkrati s filmom: na razstavi je namreč predstavljen tudi izbor stripov o viteštvu.

Že od samega začetka je bilo zamišljeno, da bi našo retrospektivo sestavljali štirje sklopi. V prvega so uvrščeni filmi o *arturijani* in ciklu o Sv. Gralu, saj govorijo o vzvišenih, plemenitih idealih, na katere najprej pomislimo, kadar naletimo na pojem "viteštva". V drugem najdemo domišljijske filme, ki jih Američani in Britanci označujejo s pojmoma *fantasy* in *swordcery* (slednji je nastal iz besed *sword* in *sorcery*, naša ustreznica bi bila skovanka "mečarovništvo"). Tretjega tvorijo "zgodovinski" filmi o viteštvu, križarskih vojnah in zatonu viteške kulture (navednice smo uporabili zato, ker si ustvarjalci tovrstnih filmov navadno vzamejo toliko umetniške svobode, da se njihova upodobitev določenih dogodkov lahko precej razlikuje od tiste, ki jo poznamo iz zgodovinskih virov). V četrtem sklopu pa so filmi, ki obravnavajo viteštvo na Daljnem vzhodu, v prvi vrsti na Japonskem in Kitajskem: samuraji na Japonskem v mnogočem ustrezajo tistemu, kar so v Evropi predstavljali vitezi, prav tako budistični šaolinski menihi v nekaterih pogledih spominjajo na "svete bojevnike" krščanskih viteških redov. Končni izbor za retrospektivo viteških filmov se precej razlikuje od tistega, ki je bil predviden na začetku njenega snovanja. Čeprav okrnjena, pa naša retrospektiva kljub vsemu ostaja dovolj reprezentativna, da gledalcu nudi vpogled v pravkar omenjene osnovne vidike viteštva v filmu.

Ker je bila problematika žanrske opredelitve viteškega filma že obdelana v razstavnem zborniku, pa tudi zaradi omejenega prostora, ki ga imamo na voljo v *Kinotečniku*, se je tokrat morda bolj smiselno dotakniti nekaterih drugih tem, v prvi vrsti tega, kako pravzaprav gledati in razumeti viteške filme, ne da bi pri tem ostali znotraj utečenih obrazcev.

Na Slovenskem sicer ni težav pri sprejemanju "viteštva" na ravni popularne kulture, zatakne pa se pri vprašanju, kaj nam pojem avtentičnega viteštva pomeni tukaj in zdaj. Vemo, da je arhetipsko vitezovo domovanje grad, prav tako vemo, da je na Slovenskem izpričanih več kot devetsto gradov, graščin in dvorcev (žal se marsikateri med njimi do danes ni ohranil tudi na terenu), rečemo torej lahko, da je naše ozemlje res gosto posejano z njimi. Še vedno pa v javnosti prevladuje prepričanje, da so bili vitezi in plemstvo "Nemci", ki smo se jim kleni Slovenci upirali v kmečkih uporih. Četudi gre pri tem seveda za posledico večdesetletne indoktrinacije, pa je takšen "domačijski" pogled razširjen celo med mnogimi izobraženci, za to pa danes res ne bi več smelo biti nobenega opravičila. Govoriti o "nemškemu" plemstvu in "slovenskih" podložnikih v obdobju viteštva je seveda nesmiselno. V prvi vrsti zato, ker tedaj niti še ni bil izoblikovan pojem "narodnosti" v današnjem smislu, "staremu" plemstvu pa je bil tudi takrat, ko se je čas habsburške monarhije že iztekal, tuj takšen način razmišljanja, značilen predvsem za meščanski stan. Plemič je čutil pripadnost svojemu gospodu, s katerim je bil v vazalnem odnosu, kot tudi deželi, v kateri je imel svoje posesti. Plemiči na Slovenskem so govorili slovensko, saj drugače niti ne bi mogli komunicirati s tukajšnjim prebivalstvom. Ohranjena plemiška pisma pričajo o tem, da so naši "vitezi" tudi pisali po slovensko, torej slovenščine niso uporabljali zgolj kot pogovorni jezik. Ne nazadnje pa je bila v rabi tudi slovenska inačica plemiške prisege, in sicer takrat, kadar je cesar zaslužne ljudi iz naših krajev povzdignil v plemiški stan. Poudariti je treba tudi, da so slovenske dežele uživale poseben status: šlo je za dedne habsburške posesti, to pa pomeni, da so postale takrat, ko so Habsburžani prevzeli cesarsko žezlo, dedne posesti cesarja. Ta je pogosto tudi osebno zasedal položaj glavarja naših dežel, ki so se nahajale v osrednjem delu Svetega rimsko nemškega cesarstva.

Kadar govorimo o že omenjenih (pod)žanrih *fantasy* in *swordcery*, seveda najprej pomislimo na filme iz trilogije **Gospodar prstanov** (The Lord of the Rings, 2001–2003) in serije **Zgodbe iz Narnije** (The Chronicles of Narnia, 2005–), posnete po Tolkienovih oziroma Lewisovih knjigah, pa tudi na filme o Conanu in tistega o Rdeči Sonji, ki se naslanjajo na stripovske priredbe književne predloge Roberta E. Howarda. Omenjeni filmi, prav tako knjige (stripi žal malo manj), so sicer popularni tudi pri nas, po drugi strani pa Slovencem resnično ne manjka lastnega, izvirnega ljudskega izročila na to temo. V vseh slovenskih pokrajinah poznamo številne pravljice o pogumnih in plemenitih vitezih, ki se borijo z zmaji in rešujejo kraljične, tudi najstarejša zabeležena slovenska ljudska pesem, *Pegam in Lambergar*, je viteška. V tem kontekstu je torej povsem na mestu, da so **Princa Kaspijana** (The Chronicles of Narnia: Prince Caspian, 2008) delno snemali pri nas.

Ob gledanju filmov o času križarjev, pa najsi bodo to klasične DeMillove **Križarske vojne** (The Crusades, 1935) ali pa **Nebeško kraljestvo** (Kingdom of Heaven, 2005) Ridleyja Scotta, se navadno spomnimo (če pri slednjem filmu odmislimo vsiljevanje političnih stališč, ki nimajo nikakršne zveze z zgodovino) tudi na viteške redove, ki so zaznamovali to obdobje. Za Slovenijo sicer določeni viri nakazujejo možnost postojank templarskega reda, vendar pa njihova prisotnost pri nas, za razliko od sosednje Hrvaške, za zdaj še ni dokazana (to problematiko je leta 1995 v svoji knjižici *Templarji na Slovenskem* obdelal zgodovinar Miha Kosi). Drugače je z drugima velikima viteškima redovoma, malteškim (sprva so se imenovali ivanovci oziroma špitalarji) in tevtonskim oziroma nemškim (pri nas so se po razpadu habsburške monarhije preimenovali v križnike), ki sta oba že na začetku 13. stoletja vzpostavila svoje prve postojanke na Slovenskem in sta v naših krajih dejavna še danes. V filmih, kakršna sta Eisensteinov **Aleksander Nevski** (Aleksandr Nevskiy, 1938) in **Križarji** (Krzyżacy, 1960) Aleksandra Forda, so tevtonci prikazani v izrazito negativni luči, saj gre za ruski oziroma poljski nacionalni zorni kot. Na Slovenskem je imel tevtonski viteški red izrazito pozitivno vlogo: ker je branil meje Svetega rimskega cesarstva pred Ogri, je zaslužen za to, da je slovenska narodnostna meja danes tam, kjer je, in da se ni pomaknila bolj proti Zahodu; red je bil kasneje zelo aktiven tudi na področju karitativne in prosvetne dejavnosti, prav tako je bila v času, ko je bilo zapovedano bogoslužje v latinščini, v cerkvah križniškega reda v rabi slovenščina. Vse to, kot tudi dejstvo, da so med 2. svetovno vojno križniki pomagali domačemu prebivalstvu in so zato nekateri od bratov tega reda padli kot žrtve Nemcev oziroma ustašev, pa križnikom ni prav nič pomagalo pri komunistih, ki so terjali nadaljnje žrtve med redovniki.

Tudi viteške filme iz naše retrospektive seveda lahko gledamo tako kot katerekoli druge: zanimivi so lahko zaradi svojega mesta v opusu nekega ustvarjalca, včasih gre za zanimive žanrske izdelke, ki odražajo čas, v katerem so nastali, spet drugi so vredni ogleda preprosto zato, ker so dobri. Kakor vsaka druga retrospektiva tudi ta, ki je posvečena viteštvu, omogoča, da gledalec v sorazmerno kratkem času dobi vpogled v neko zaokroženo celoto, zato jo je moč obravnavati povsem neodvisno od razstave v Narodnem muzeju. Vendar pa bi bilo škoda, če filmofili tokrat ne bi izkoristili priložnosti za gledanje filmov iz nekega drugega zornega kota, ki presega običajne cinefilske okvire. Nobenega dvoma ni, da bodo tisti, ki bodo obiskali razstavo in si prebrali zbornik, nagrajeni z védenjem, ki jim bo omogočilo, da z drugačnimi očmi gledajo filme o viteštvu, tudi tiste že videne. Srečanje z ostalinami viteške kulture pač vzbuja prav posebne občutke, posebej če ga spremlja zavest, da je ta kultura dolga stoletja cvetela v naših krajih in nam pustila resnično bogato zapuščino. ■

Igor Kernel

program

Arturijana in Sveti Gral

Lancelot du Lac, torek 15.1. ob 19.00
Kralj Artur (King Arthur), torek 15.1. ob 21.00

Mečarovništvo

Ženska – Sokol (Ladyhawke), sreda 16.1. ob 18.30
Princesa nevesta (The Princess Bride), četrtek 17.1. ob 19.00
Kačje pleme (The Archer and the Sorceress), petek 18.1. ob 19.00
Gospodar prstanov: Bratovščina prstana (The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring), sobota 2.2. ob 14.00
Gospodar prstanov: Stolpa (The Lord of the Rings: The Two Towers), sobota 2.2. ob 17.30
Gospodar prstanov: Kraljeva vrnitev (The Lord of the Rings: The Return of the King), sobota 2.2. ob 21.00

Viteško izročilo v Evropi

Banović Strahinja, sobota 19.1. ob 21.00
Meso in kri (Flesh + Blood), torek 22.1. ob 21.30
Henrik V. (Henry V), sreda 23.1. ob 21.00
Vitezova usoda (A Knight's Tale), sobota 26.1. ob 21.00
Pogumno srce (Braveheart), torek 29.1. ob 21.00
Ivana Orleanska (The Messanger: The Story of Joan of Arc), sreda 30.1. ob 18.00
Trpljenje device Orleanske (La Passion de Jeanne d'Arc), sreda 30.1. ob 21.00

Viteški ideali na Daljnem vzhodu

Vojščak iz terakote (Qin yong), četrtek 31.1. ob 19.00
Mračni samuraj (Tasogare Seibei), četrtek 31.1. ob 21.15
Kaos (Ran), petek 1.2. ob 20.00
Heroj (Ying xiong), torek 5.2. ob 19.00
Zatoiči (Zatôichi), sreda 6.2. ob 19.00
Hiša letečih bodal (Shi mian mai fu), torek 19.2. ob 18.30

Retrospektivo viteškega filma smo pripravili ob priložnosti razstave *Vitez, dama in zmaj – Dediščina srednjeveških bojevnikov*, ki je v Narodnem muzeju Slovenije na ogled od 12. decembra 2012 do 25. oktobra 2013.

NARODNI MUZEJ SLOVENIJE

Moja psička Tulip
Paul Fierlinger, Sandra Fierlinger, 2009

brati strip ali knjigo in gledati animirani film

Kinotečna nanizanka Animateka v januarju in februarju nadaljuje tam, kjer se je decembra z veliko zgodovinsko retrospektivo *Animirani film in literatura* zaključila deveta edicija festivala Animateka. Še naprej raziskujemo odnose med literaturo (tudi strip je literatura!) in filmom, tokrat s projekcijama dveh sodobnih celovečernih animiranih klasik.

perzepolis

V teku zadnjih desetletij je mednarodna stripovska scena doživela pravi preporod. Po zgledu Arta Spiegelmana in njegove mojstrovine z naslovom *Maus*, stripovske zgodbe o življenju Spiegelmanovega očeta, poljskega Žida, ki je preživel Auschwitz, nastajajo izpod peres avtorjev iz različnih delov sveta nove avtobiografske pripovedi, ki se poslužujejo stripovske govorice za pripovedovanje dokumentarnih zgodb. Joe Sacco je s stripovskima reportažama *Palestine* in *Varovano območje Goražde* pokazal, da lahko stripovska govorica nastopa tudi kot novinarski medij. S Kanadčanko Julie Doucet smo čutili in sočustvovali ob branju njenih zgodb iz stripovskega dnevnika *Moj newyorški dnevnik*. Šveda Max Andersson in Lars Sjunnesson v svojih potopisih *Bosanski sploščenec* prepletata nadrealistično fikcijo in resnične dogodke. Hrvaška avtorica Helena Klakočar je ustvarila sijajen potopisni izsek z družinske poti po Jadranu ob začetku vojne v Jugoslaviji. Francoski avtorji Joelle Manix, Matt Konture, Lewis Trondheim, Joann Sfar in David B, ob njih pa tudi Marjane Satrapi, so prepoznali, da strip kot medij ni nujno vklenjen v sfero fikcije. Marjane Satrapi je s svojim delom *Perzepolis* izbrala pravi trenutek za prihod na mednarodno sceno novega stripovskega izraza. Njen stripovski prvenec v podobi avtobiografske zgodbe najverjetneje predstavlja tudi prvi iranski strip. Čeprav se Iran ponaša s številnimi vplivnimi ustvarjalci na področju literature, filma in karikature, iranski strip ni mednarodno prepoznan; Marjane Satrapi je tako pod vplivom francoskega *bande dessinée* pravzaprav zapolnila nekakšen semantični vakuum.

Marjane Satrapi nam z izostrenim občutkom za podrobnosti vsakdanjega življenja in na videz preprostim pripovednim slogom približa svoje življenje na pragu odraščanja v času porajanja iranske islamske revolucije. Zgodba se pričenja takoj po strmoglavljenju šaha Reze Pahlavija in nas popelje v svet edinke in njene družine med iraško-iransko vojno. Marjane je odraščala v moderni, liberalni družini. Oče, marksistični intelektualec, in mati feministka sta se kot politična aktivista borila proti surovi diktaturi. Njun boj je hčerko neizogibno zaznamoval in mlada revolucionarka je začela kmalu simpatizirati s Castrom in Che Guevaro ter prebirati tekste o iranskih revolucionarjih. Spremljala je palestinski boj za osvoboditev in ameriško vojno v Vietnamu ... Njena najljubša knjiga v tistih časih je bil strip z naslovom *Dialektični materializem* z Marxom in Descartesom v glavnih vlogah. Ob poslušanju zgodb o mučenju v iranskih zaporih, ki so jih pripovedovali stric, starši in prijatelji, je Marji hitro odrasla. S prihodom islamskih fundamentalistov na oblast sta strah in negotovost izpodrinila upanje in občutek novih priložnosti, katera je bilo čutiti ob začetku kulturne revolucije. Čez noč se je vsakdanje življenje obrnilo na glavo. Dečke in deklice so v šolah ločili, deklicam pa ukazali, da morajo nositi naglavne rute. Kot večina Irancev se je tudi družina Satrapi začela kmalu ozirati čez ramo in skrbno izbirati besede ter način oblačenja v času tiranije konformizma, ki je zavladala Iranu. Povrhu je izbruhnila še vojna z Irakom, ki je prinesla nenehno bombardiranje Teherana in vojaški vpoklic tisočev Irancev, vključno s trinajstletnimi dečki. Soočena z novo situacijo se je zdaj štirinajstletna Marjane začela upirati, zato so se starši odločili, da jo pošljejo študirat na Dunaj k materini najboljši prijateljici. Ko se je Marjane znova polastila svoje individualne in družbene svobode, je spoznala, da se bo s težavo pomešala med svoje vrstnike. Sekularna potrošniška družba ji je prinesla nekaj bridkih razočaranj in tako se je začela vračati k svojim koreninam. Skozi alternativno sceno in svoje prve ljubezni je postopoma zdrsnila v novo eksistencialno krizo, vse dokler je na Dunaju ni obiskala mati in prinesla s seboj tisto "čustveno prtljago" materinske ljubezni, ki je hčerki pomagala prebroditi tudi najneznosnejše trenutke. Marjane se je nato vrnila v Iran, se vpisala na Akademijo likovnih umetnosti in se poročila. Kmalu pa so se pojavile težave z depresijo in z njimi ugotovitev, da je edini izhod ponovna selitev na Zahod, v Francijo, kjer jo čaka nov začetek življenja. Strip Marjane Satrapi je preveden tudi v slovenski jezik. Društvo za oživljanje zgodbe 2 koluta je leta 2008 zgodbo izdalo v dveh knjigah: *Perzepolis – Zgodba o otroštvu* in *Perzepolis – Zgodba o vrnitvi*.

moja psička tulip

Moja psička Tulip je prvi animirani celovečerni film, ki je bil v celoti ročno narisan in pobarvan brez uporabe papirja, s pomočjo računalniške tehnologije. Mojstrska animacija, v kateri so junakom glasove posodili Christopher Plummer, zdaj že pokojna Lynn Redgrave in Isabella Rossellini, je grenko-sladko spominjanje pisatelja J. R. Ackerleyja (1896–1967) na šestnajstletno prijateljstvo s posvojeno nemško ovčarko Tulip. Cenjeni britanski književnik Ackerley se ni prišteval med velike ljubitelje psov, ko je že v zrelih srednjih letih posvojil Tulip – prekrasno, toda nemogočo 18-mesečno nemško ovčarko. Na njegovo presenečenje je ta postala njegova velika ljubezen, "ideal prijatelja", ki ga je toliko let zaman iskal.

Film živo in včasih presenetljivo nadrobno razkriva Tulipino predrzno, pogosto nepredvidljivo naravo (in zelo pasja nagnjenja) ter Ackerleyjevo nerodno, toda odločno prizadevanje, da ji zagotovi eksistenco, ki jo bo prežemala popolna sreča. Poglobljeno, rahločutno meditacijo o čudaštvu tiste vrste, ki je lastno vsem odnosom, sta scenaristično priredila, režirala in animirala večkrat nagrajena neodvisna ameriška avtorja, zakonca Paul in Sandra Fierlinger. ■

Igor Prassel

program

Perzepolis (Persepolis), četrtek 24.1. ob 21.00
Moja psička Tulip (My Dog Tulip), petek 22.2. ob 19.00 in torek 26.2. ob 19.00

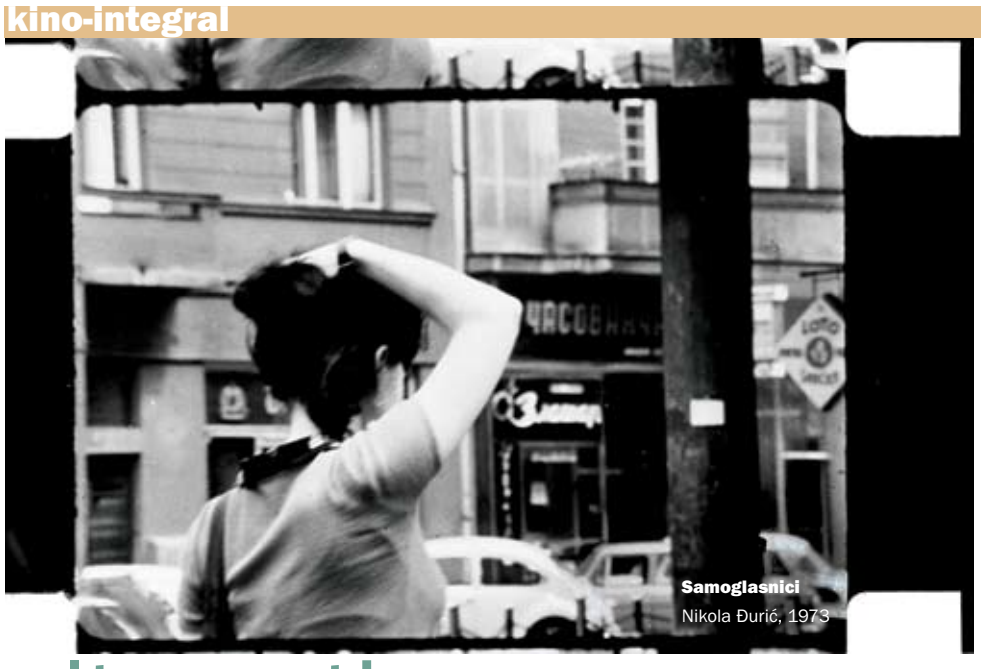

Samoglasnici
Nikola Đurić, 1973

alternative po alternativah

Alternative film/video, festival novega filma in videa, nekoč jugoslovanski, nato eks-jugoslovanski, danes regionalni in mednarodni, je bil ustanovljen leta 1982 z namenom *"zabeležiti in teoretsko opredeliti gibanja ter izluščiti resnične vrednosti in nove potenciale ustvarjanja na področju alternativnega filma (eksperimentalni, raziskovalni, avantgardni, osebni film ...)"*. Leta 1985 se je festival razširil še na umetniški video. Pri tem ga je vodila jasna in preroška ideja, da imata oba medija, takrat tako zelo različna, skupno prihodnost.

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so vojne v Jugoslaviji festival prekinile. Ponovno se je rodil leta 2003, pokrpal pretrgane vezi in se spet vzpostavil kot shajališče ustvarjalcev bivšega jugoslovanskega prostora. Vključevanje celotne regije v evropske in svetovne integracijske tokove je nujno pripeljalo do razširitve festivala, ki je danes mednaroden, regiji pa je še vedno posvečena posebna pozornost. Tudi kot takšne Alternative še vedno nadaljujejo svojo primarno misijo spodbujanja in vrednotenja alternativnega filmskega razmišljanja, pri čemer brezkompromisno podpirajo tudi inovativne avdiovizualne govorice novih digitalnih medijev.

V tridesetih letih, ki so pretekla od ustanovitve festivala, filmov praktično nihče več ne snema ali prikazuje s pomočjo filmskega traku. Letošnja edicija festivala se zato ukvarja predvsem z vprašanjem, kakšen vpliv na estetiko in družbeno naravo alternativnega filma bo imela digitalna prihodnost. ■

Miodrag Milošević, direktor festivala Alternative film/video

program

četrtek 28.2.
Alternative po Alternativah: Spisek pomembnejših stvaritev leta 1982, ob 19.00
Alternative po Alternativah: Spisek pomembnejših stvaritev leta 2012, ob 21.00
Glej koledar za več informacij o programu.

Gerdi, zločesta vještica
Ljubomir Šimunić, 1973–76

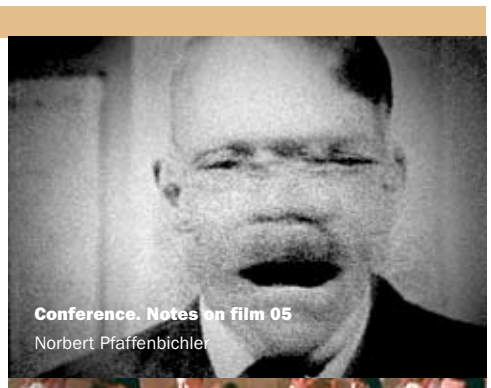

Conference. Notes on film 05
Norbert Pfaffenbichler

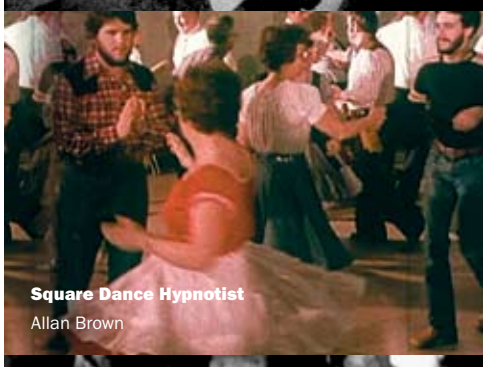

Square Dance Hypnotist
Allan Brown

Miss Candace Hilligoss' Flickering Halo
Fabio Scacchioli, Vincenzo Core

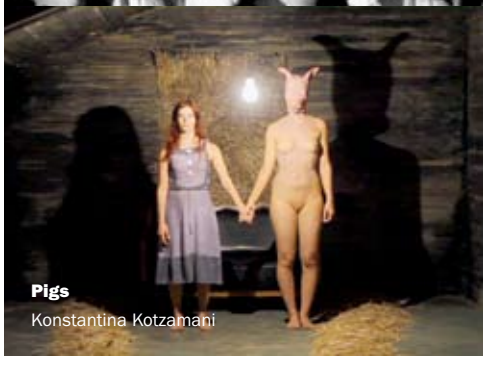

Pigs
Konstantina Kotzamani

moje male ljubice + prepisani

Prepisani
Klemen Dvornik, 2010

V petek, 25. januarja, bomo gostili Matjaža Ivanišina in njegov srednjemetražni študentski film **Moje male ljubice**, za katerega sta bila z vesno nagrajena glavni igralec Dejan Spasić in Maja Ferme za stransko vlogo. V petek, 22. februarja, pa bomo prikazali 120-minutno verzijo internetne nadaljevanke **Prepisani**. Sledita odlomek pogovora s Klemnom Dvornikom, objavljenega v reviji *Ekran*, ter zapis, ki ga je pred nastankom scenarija na svojem blogu objavil scenarist Jonas Žnidaršič.

Kako sta se z Jonasom našla za Prepisane**?**
Bil sem drugi asistent režije pri **Varuhu meje** (2002, Maja Weiss), kjer je igral eno od glavnih vlog, nato sem leta 2009 delal prvo sezono kviza **Trenutek resnice**, ki ga je vodil, potem pa me je konec novembra lani poklical in mi rekel, da ima en projekt. Usedli smo se skupaj z Janijem Severjem, producentom **Prepisanih**, in se dogovorili za sodelovanje, pri tem pa vedeli, da gremo z glavo skozi zid. Sledile so celonočne seanse, na katerih smo mi trije in Sebastijan Cavazza debatirali o tem, kako realizirati Jonasov scenarij, pri čemer so nastale tudi nekatere nove scene. Jonas nas je snemal in delal zapiske, potem pa januarja letos končal zadnjo verzijo scenarija.

Koliko strani je imel scenarij?
Veliko, veliko. Skoraj 300 strani, saj je tudi 30 epizod, s tem da je Jonas na začetku pisal scenarij za 12- do 15-minutne epizode.

Zakaj ste jih tako skrčili?
V resnici jih nismo skrčili. En del smo še pustili, ker se bo iztekel v drugi sezoni. Teh 30 prvih epizod smo podredili formatu šest do osem minut, zato smo morali malo predrugačiti vrstni red. Bi bil pa v resnici, če bereš scenarij v kosu, to lahko tudi film, ker ima zaključeno zgodbo, pa tudi dramaturški lok je tako narejen.

Zakaj je spletna nadaljevanka vedno dolga le nekaj minut?
To izhaja iz dveh predpostavk. Ena je čisto televizijska – TV-prispevek je dolg tri minute, daljši pa šest, ker koncentracija gledalca traja približno toliko časa. Druga je, da ciljni gledalec spletne nadaljevanke gleda serijo v pet-, šest-, desetminutni pavzi, medtem ko nekaj dela. Konzumacija interneta je postavljena na fokus desetih minut. Je pa razlika med internetom in televizijo ta, da je gledalec na internetu angažiran in fokusiran ter hoče videti nekaj določenega, na televiziji pa gleda bolj to, kar pride sproti.

Zakaj bi gledalec Prepisane **gledal v 30 nekajminutnih delih namesto v enem kosu?**
Sam, kadar konzumiram serije, raje gledam celo sezono naenkrat in se pri tem sam odločim, kdaj jo prekinem. Zame je to, da nekdo reče, da bo počakal deset delov in jih pogledal naenkrat, popolnoma legitimno. Za serijo je mogoče celo bolje, da se gleda daljše kose skupaj. Če bi se lahko odločil sam in ne bi bilo tega produkcijskega okvira, bi raje delal 25-minutne dele. Je pa to tudi nekaj, kar poskušam že od leta 2005, ko bi na nacionalki moral režirati serijo **Meja**, ki so jo napisali Aleš Čar, Dušan Čater in Mitja Čander. Z Blažem Šventom bi jo morala režirati, a se zaradi produkcijskih in žanrskih zapletov ni izšlo, ker sva takrat z Blažem želela pripeljati žanr, ki so ga v svetovne televizije uvedli **Sopranovi** (The Sopranos, 1999–2007). Ampak RTV na to še ni pripravljena, ker pravijo, da ni publike, da ob desetih zvečer ljudje ne gledajo televizije na tak način in da gre za prevelik finančni vložek. Komercialne televizije se bojijo vsega, kar ni situacijska komedija. Tuje serije gredo naprej s pristopom in z vizualnostjo. Moj namen in namen producenta **Prepisanih** je bil pokazati, da je mogoče narediti nekaj, kar je vizualno na višji ravni, kot je *sitcom*, nekaj, kar ima drugačen scenarij, nekaj, za čimer je vizija, in nekaj, kar ni nujno komedija, hkrati pa ne mori.

Klemen Dvornik, v pogovoru s Tino Bernik, *Ekran*, november 2010

Za žanr sem se hitro odločil: film noir. Da ne nakladam, najceneje in najbolj enostavno je, pa še kup problemov reši z igro (ker ne zahteva realizma). In najbrž bom kradel. Zanimajo me klišeji, tisti ta dobri. Pobral bom vse žive prizore iz svetovnega filma, ki jih ne morem pozabit, jih prepisal v slovenščino in jih posejal med ključne zaplete, da bo zabavno. Če jih prav obrnem, seveda. Ampak za prvič ne grem izumljat tople vode, če pa že sledim nekim potrjenim vzorcem, se nima smisla sprenevedati in nekaj približno oponašati. Kurc gleda to, jaz bom kar prepisal. Za vajo. Zato tudi nov delovni naslov – **Prepisani**!
Nadaljevanka se bo dotikala sodobnih tem. Internet, politika, korupcija, obračun med desnico in levico, jugonostalgija, znanost, geji in lezbijke, tajkuni, energetska kriza, mamila, bla bla bla. Dotikala, pravim, ni treba o teh vprašanjih razglabljati ali jih bognedaj razreševati. Za povrh pa še malo poguma za kreativno pretiravanje – kakšen umor tu in tam, kakšen malo verjeten pretep, kakšna po Da Vincijevo šifrirana skrivnost. Ne bo me sram niti najbolj banalnih holivudskih prizorov, a jih bom skušal upravičiti s potrebno (morda ironično) distanco.
No ja, bomo videli. Skomig. Tule je sinopsis, takole se bo začelo:
*Tretjega maja 1980 v zgodnjih jutranjih urah dva vojaka stražita vrata sobe na izpraznjenem hodniku Kliničnega centra v Ljubljani. General JLA Blagojević se s pomočnikom majorjem Lobodo pripelje na nočni obisk k pacientu v zastraženi sobi, v katero vstopi le general. Po kratkem obisku pacienta prinese iz sobe skrivnostno ovojnico in jo izroči majorju Lobodi. "Čuvaj mi ovo životom svojim!" mu zabiča. Loboda se zaradi približujočih korakov četice vojaške policije v trenutku zave resnosti situacije in zbeži z ovojnico skozi zadnji izhod Kliničnega centra. Medtem generala Blagojevića aretirajo in odpeljejo, v tišini praznega hodnika nekaj minut kasneje eden od stražarjev komentira nenavadno nočno dogajanje z besedami: "*Ode zemlja u pizdu materinu."
Uvodna špica: "PREPISANI"
Ljubljana danes. Spoznamo Tineta Lobodo, inšpektorja slovenske policije s kupom osebnih problemov, star je okoli štirideset let. Izve, da mu je umrl oče, general Loboda (od maršalove smrti je minilo skoraj trideset let). Med očetovo zapuščino naleti na ovojnico, naslovljeno nanj, v njej knjiga Prešernovih poezij s Titovim podpisom. Po natančnejšem pregledu v službenem policijskem laboratoriju s pomočjo sodelavca odkrije v knjigi skoraj izbrisan zapis geografske lokacije nekje v Kočevskem Rogu. "Tam je sam gozd, stari. Gozd, drevesa, medvedje in drevesa. Pa še malo gozda." ■

Jonas Žnidaršič, blog, 5. januar 2009

program
Moje male ljubice, petek 25.1. ob 21.00
Prepisani (prva sezona), petek 22.2. ob 21.00

temu, kar je moje, se ne odpovem

Samorastniki
Igor Pretnar, 1963

Najbrž sem že zapisala, da mi začne pošteno šumeti v ušesih, kadar teče beseda o edini legitimni – realistični igri. Ne samo ušesa, na take trditve mi kakor pri požirku pekočega žganja reagira (stopenjsko) celo telo, le da proces v tem primeru teče v obratni smeri. Začne se torej s šumom v ušesih, zavrti se v glavi, zareže v želodec, peče po grlu in izbruhne v ustih ali (kakšen privilegij!) v prstih, naslonjenih na tipkovnico računalnika. A žganja se človek, če le hoče, zlahka ubrani, za take trditve pa ni ščita. In kar naprej naletavajo. In rupurut ne pomaga. Ne razumite narobe – sem velika in navdušena "uporabnica" (beri: slednica, uživalka, jemalka; same čudne besede ...) realizma, zlasti v literaturi. Tudi v filmu. A pri filmu lahko pride, menim, do mogočne večglasnosti: na prvi pogled realističen nam ponudi še marsikaj drugega. V montaži, osvetlitvi, kadriranju, toku pripovedi ... igri! Seveda, film mora ustvariti prostor in čas, svet, ki mu verjamemo, ki nas zapelje. In potem gre lahko po svoje. Celo več: prosim, naj gre po svoje in nam ponudi še ne videno, naj nam ponudi novo doživetje! Tako novo doživetje si publika lahko obeta pri ogledu **Samorastnikov** (Igor Pretnar, 1963), ekranizaciji (kako ponesrečena beseda ...) znamenite Vorančeve novele socialnega realizma. Gledalec si lahko obeta marsikaj (tudi "socialno"), realizma pač ne ...
V filmanih **Samorastnikih** je najbliže realizmu morda to, da so povsem očiščeni kiča in pravzaprav vsega okrasja. Prostori so prazni, kadri večinoma statični, oblačila pusta in maska nevidna (v pričeskah in ličenju oči mogoče res začutimo šestdeseta, pa kaj – vsake oči imajo svojega malarja). In vse prej naštete pridevnike lahko nadenemo tudi igri: prazna, statična, pusta, nevidna ... vendar polna pomena.
A dogajanje in vsebina sta, kljub tej očiščenosti, sila dramatična: pripoved se še dobro ne začne, že se nad zatirane zgrinjajo batine in žaljivke; in vsak (naj bo še tako bežen) stik zaljubljencev že porodi novo pankrtsko dete; neodločnost pomeni smrt in odločnost (morda res ne svetlo) prihodnost. Zato je nekoliko prebombastična ali pa le prepogosto uporabljena glasba – pretirano poudarja, kar tako in tako spremljamo. Film po vsebini ostaja socialen, po obliki prej spominja na ekspresionizem, zato bi najraje rekla, da je slog **Samorastnikov** socialni ekspresionizem. Izčiščene oblike scenografije polnijo sence. Sence tiščijo svetlobo v kot. Izjemna je tudi osvetlitev likov – junak(inja) žari v mehki svetlobi, negativca požira senca. Oholi trinogi mečejo zlovešče sence (v znamenitem prizoru bičanja bi prignali srh v kosti še inkvizitorjem, referenčni skupini za največje zlo). In sence požirajo Metin mehki obraz in iz senc šviga njen trdni pogled.
Meta (večno imenitna Majda Potokar) je vse od začetka filma tako zatrta v svojem brezizhodnem položaju, da se skoraj ne premika. Seveda, prestavlja se s točke a na točke b, c in d, a njena telo in obraz se ne ganeta. Majda Potokar le s pogledom doseže brezna obupa in krila ponosa, ki nima meja. Nenavadna režija dialogov nadvse jasno podaja njihov pomen: lik, ki govori, pogosto skoraj dosledno slišimo v *offu* v kontraplanu. Besede torej beremo na obrazu sogovornika.
Izjemno dostojanstvo in neupogljivost Meta dokazuje prav v vsakem prizoru, v vsakem kadru, najbolj "učbeniško" pa v že omenjenem prizoru bičanja (mimogrede, golota v tem prizoru je menda filmska – golo telo je telo dvojnice in tega nikakor ne opazimo). Metin pogled bije boj s pogledi krvnikov, s hladnimi, privoščljivimi pogledi, polnimi perverznega zadovoljstva in gnusa. Meta ponavlja: *"Temu, kar je moje, se ne odpovem."* Govori o ljubezni do moškega, ki ji dolga leta polni srce, gledalci pa čutimo in vemo, da govori o ljubezni, ki osvobaja, o ljubezni do svobode. Meta je svobodna in to gre oblastnikom tako v nos.
Meta na koncu filma ravnodušno stopi mimo ponujenih fičnikov, s katerimi jo hočejo izplačati, in svojim otrokom reče: *"Ne dajte se teptati od drugih, ne prenašajte ponižno krivic. ... Vi niste kakor drugi otroci, vi ste samorastniki. Zdaj po meni vas je pet, čez petdeset let vas bo lahko že sto, čez sto let vas bo petkrat, desetkrat toliko ... Potem si boste lahko združeni pridobili svoje pravice."*
Meta s svojo odločnostjo zareže tudi v današnji čas. Je že minilo sto let? ■

Varja Močnik

Meta prepriča: sovaščane, da pač ni "cundra cundrasta", oblastnike, da se je morajo čim prej odkrižati, fanta, da ga ljubi, in otroke, da jih ljubi neizmerno. Majda Potokar prepriča: gledalci ostanemo začarani. In njeni vrsti – igralskim čarodejem v pozdrav in priznanje stoji Muzej slovenskih filmskih igralcev v Divači ... http://www.muzejdivaca.si/.

program
Samorastniki, ponedeljek 18.2. ob 20.00

dediščina preteklosti – dota prihodnosti

Koledniki
Metod in Milka Badjura, 1967

Temni angeli usode
Sašo Podgoršek, 1999

Pod naslovom "Dediščina preteklosti – dota prihodnosti" smo izbrali filme, ki prikazujejo dragocenosti naše ljudske dediščine. Celih tisoč let je naše ljudstvo preživelo v tlačanstvu pod tujo oblastjo, preživelo je tri stoletja turških vpadov, štiri stoletja kmečkih puntov in ob tem še vse druge vojne in nesreče, a vendar je v tem času ustvarilo deset tisoče ljudskih pripovedi, pesmi, šeg, rekov, pregovorov in vrhunskih izdelkov ljudske obrti. Pri nas ima vsaka vas svoj glas. Danes, v svobodni, samostojni, demokratični državi, nimamo pravice pozabiti na vse te dragocenosti.

V današnjem času, v tem trenutku, smo se znašli na nenavadnem razpotju zgodovine. Živimo na zadnjem, prav zadnjem robu življenja starosvetne slovenske vasi. Zadnji mlatci, ki so še mlatili s cepci, zadnje žanjice, ki so žele s srpom, in zadnji kosci, ki so kosili s koso, so danes stari 80-90 let. Z njimi bo za vse čase umrla starosvetna slovenska vas, tista vas, ki je ohranjala naš narod slovenski skozi trda stoletja zgodovine. Istočasno pa, ko odhaja od nas ta stari rod, nam dorašča prvi rod mladine, ki se je rodil v svobodni, neodvisni državi – v državi, ki smo jo dobili tisoč let po propadu legendarne Karantanije. Svobodna Slovenija naj bi izpolnila sanje stoterih rodov pred nami, a vendar, današnja mladina ne pozna in ne ljubi domačih vrednot. Stara ljudska modrost – ne ljubiš, česar ne poznaš – prav gotovo drži. Vendar mladina ne nosi nobene krivde. Mladina ima, kar dobi, in nima, česar ne dobi. Ljubezni do domovine mladini danes ne daje ne šola ne dom. Pa vendar, mladi bodo ljubezen do svoje domovine še potrebovali, ne le zaradi spoštovanja do domačih vrednot, ampak morda tudi zaradi preživetja.

Zakaj bi hodili s trebuhom za kruhom v tujino, ko pa si doma lahko odrežejo kos kruha ob lepotah naše dežele in ob njenem kulturnem bogastvu.

V turizmu ima naša dežela neizmerne možnosti. Kaj je turizem? Lepota dežele in njene kulturne znamenitosti – to je turizem. Zakaj vendar Angleži iz svojega kralja Arturja in Robina Hooda potegnejo milijarde? Zakaj Skandinavci dobro služijo ob skandinavskih sagah? Zakaj pa mi mečemo v pozabo tisoče in tisoče ljudskih pripovedi, pesmi in drugih ljudskih modrosti? Šolski učni načrti so skoraj povsem "počistili" slovenstvo iz šolskih učbenikov. Nedoumljivo! Le posamezni učitelji in ravnatelji še na lastno pobudo in mimo učnih načrtov bogatijo mladino z domačimi vrednotami. Zbirajo in zapisujejo krajevna ljudska izročila. K sreči je takih pedagogov po naših šolah in vrtcih vse več. Vsa čast jim!

V tem istem cilju smo tudi mi pripravili ogled filmov z narodopisno vsebino, v želji, da bi se preselili v čas, ko je življenje v naši deželi teklo po starih tirnicah. Podob tega starega načina življenja ne smemo dati v muzeje, ampak v našo vsakdanjost. Poznati moramo stare domače vrednote in jih v novi podobi ter novi vlogi preseliti v naš čas. Z njimi moramo obogatiti turizem in še več – ob tisočletja stari dediščini bomo pridobili samozavest. Le ob misli, da pripada zanimivemu narodu s prastaro kulturo, lahko posameznik pokončno in samozavestno vstopi v globalizirani svet.

Prvi film, **Koledniki** (Viba film, 1967), prikazuje vaške godce iz Krope, Škofje Loke, Podkorena in Zatrnika, ki so nekdaj v božično-novoletnem času hodili po vaseh in vsaki hiši želeli zdravje, srečo in dobro leto. Povsod jih je pričakalo darilo s praznične mize. Ob koncu obhoda so nabrane dobrote skupaj pojedli in prijateljsko vstopili v novo leto.

Naslednji nosi naslov **Pod lipo** (Triglav film, 1956). Klicanje pomladi je bilo nekdaj v naših krajih prastara šega. V filmu bomo ob nastopu folklorne skupine France Marolt spoznali ljudski običaj "samski stan obrekvajo". V predpustnem času si je vsako dekle želelo najti ženina. Če ji ni uspelo, je ostala doma za "teto" in je morala svoje življenje podrediti bratovi ženi, ki je po materini smrti postala gospodinja v njenem domu.

Še zadnji film iz serije, ki prikazuje slovenske šege, ima naslov **Ti si kriv** (Viba film, 1961). Kdo je tisti, ki je kriv? Pust! V Cerknem ga pustne šeme, sloviti cerkljanski laufarji, obtožijo, da je kriv slabega vremena, da je kriv, ker je enemu sosedu krava crknila in drugemu denarja zmanjkalo ... Pust je kriv zares vsega, kar gre narobe na tem svetu, zato mora ob veselem krohotu vaščanov pred sodnika.

Na sporedu bosta še dva filma o dveh zelo pogostih poklicih v naši deželi – o kraških kamnarjih in sečoveljskih solinarjih: **Grenka sol**, posneta leta 1966 v Sečovjah, prikazuje življenje zadnjih solinarjev, ki so še delali "po starem". Film **Človek s Krasa** (Viba film, 1967) pa prikazuje kraško ljudsko kiparstvo – kamnite umetnine na portalih domačij, umetelno okrašene vodnjake, kamnito okrasje na meščanskih in vaških hišah – in lepoto Krasa.

Zadnji na sporedu, **Vode odtekajo ponoči** (1960), bo prikazal štiri letne čase ob skrivnostnem Cerkniškem jezeru. Prelepe slike jezera dajejo priložnost za pripoved dragocene ljudske pripovedke o mladih zaljubljencih, ki jima je cerkniški povodni mož skušal pomagati do sreče, pa mu ni uspelo. Mlada ljubezen ni mogla premagati starega sovraštva. Ta ljudska cerkniška zgodba je morda lepša in resničnejša od zgodbe o Romeu in Juliji.

O tej zgodbi in ostalih filmih se bomo pogovarjali Tatjana Stibilj, Lojz Tršan in Dušica Kunaver. ■

Dušica Kunaver

program
ponedeljek 21.1.
Koledniki, **Ti si kriv**, **Pod lipo**, **Človek s Krasa**, **Grenka sol**, **Vode odtekajo ponoči**, ob 18.00
Tri zgodbe, ob 20.00

filmi po izboru

igorja maksima koširja, zaslužnega profesorja univerze v ljubljani

Premalo znano je, da Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije formalno vsebuje tudi številna filmska dela, ki so nastala in še nastajajo na današnji Televiziji Slovenija. Nekdaj se ji je reklo tudi RTV Ljubljana in še kako drugače. Tudi fizično jih hrani nacionalna televizija in predstavljajo pomemben del, tako rekoč zlatnino slovenske kulturne in politične dediščine. Ne po naključju v tem vrstnem redu.

Če smo natančnejši: ta čas je v Slovenskem filmskem arhivu več kot sedem milijonov metrov filmskega traku, na TV Slovenija pa dvajset milijonov metrov. Samo filmskega traku. Ta, televizijski, je pol ožji od arhivskega, zato lahko rečemo, da ga je v resnici – okroglo – sedemkrat več kot onega drugega.

Filmi v Slovenskem filmskem arhivu so popisani, popisi so bili javno objavljeni, zgodovina slovenskega filma je bila že nekajkrat napisana. Zgodovine slovenske televizije še zdaleč ni na obzorju. Pesnik bi dejal: "*O Liliputu je vse znano, o Brobdingnagu nikdar nič!*" (Gregor Strniša) V času suhih krav – videti je, da je to pri nas avtohtona pasma! – je televizija edina uspela pomagati pri preživetju slovenskega filma. In vendar se tudi o njej, največji filmski producentki in najpomembnejši koproducentki, kot o slovenskem filmu, govori večinoma omalovažujoče kot o predragem in malovrednem razkošju. Tudi televizija sama se še ne zaveda popolnoma, kakšne zaklade hrani. Kje je v samem televizijskem sporedu rezerviran stalen termin za prikazovanje "železnega repertoarja" iz lastnega arhiva? Sistematično, morebiti komentirano, neodvisno od vladajoče državne garniture, skozi leta in desetletja?

Zato, vsaj za pokušino, nekaj odlomkov tudi iz televizijske zakladnice.

Vsega tega seveda niso naredili samouki amaterji – ne na filmu ne na televiziji. Vsi so se nekje učili: doma, zelo redki v tujini. Doma že leta 1948, ko je bila ustanovljena prva državna filmska šola, po njenem zatonu pa na drobcenem oddelku za filmsko in televizijsko režijo na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Iz teh dveh jeder je zrasla domala vsa slovenska kinematografija, malo kasneje pa tudi televizija. Z imenitnimi učitelji in učenci. Ta, zgoraj omenjeni, vedno podhranjeni oddelek je v času svojega obstoja pridelal okroglih dvesto petdeset domačih in predvsem mednarodnih nagrad, tudi nekaj nominacij za študentskega oskarja. In učenci so sami postali učitelji. Tako to gre.

S pesnikom: *"Iz roda v rod, iz veka v vek ..."* (Oton Župančič) ■

Igor Maksim Košir

program
ponedeljek 11.2.
Filmski obzornik 26: Proces proti gestapovcem (točka 3), **Izjava, Boris Kidrič**, **Dosje Milan Kučan** (odlomek), **Portret Božena Glavakova** (odlomek), **Mlakar** (odlomek), **Nevesta, le jemlji slovo**, **Piknik v nedeljo**, **V glavi**, **Rop stoletja**, **Oblast**, ob 18.00
Temni angeli usode, ob 20.00

v spomin: janez mally 1921–2012

Z gospodom Janezom je bilo vedno prijetno poklepetati po ogledu filmskih projekcij na Večerih Slovenskega filmskega arhiva. Bil je reden obiskovalec in nedolgo nazaj mi je dejal: "*Veste, če bi jaz izbiral, bi pa čisto drugačne filme izbral.*" Žal se je zanj čas ustavil, zato se v Slovenskem filmskem arhivu z izbranim filmskim večerom poklanjamo njegovemu spominu. Videli bomo dela, pri katerih je sodeloval bodisi kot snemalec ali kot mojster filmskega trika pri animiranih, dokumentarnih in igranih filmih. Zadnji film na programu, **Črne rute** (1958), pa bi bil zagotovo na njegovem seznamu izbranih filmov, saj je rad zahajal v Log pod Mangartom in mu je bila usoda vasi Strmec pod Mangartom dobro znana.

Janez Mally je po prihodu od vojakov na začetku petdesetih let začel svojo poklicno pot v tehničnem oddelku Triglav filma, z željo postati snemalec. Spričo okoliščin pa se je usmeril na področje filmskega trika. Kot snemalec je sodeloval pri nastajanju prvega slovenskega povojnega animiranega filma **7 na en mah** (1952) Saše Dobrila. Kot mojster filmskega trika je od začetka sedemdesetih let do upokojitve nadaljeval delo na Slovenski televiziji. Vsak prosti trenutek je rad izkoristil za njemu ljubo smučarijo, ki mu je bila verjetno položena že v zibko v rodnem Tržiču, biseru pod gorami. Od tam pa hej, čez bele poljane ... ■

Tatjana Rezec Stibilj

program
Hej, čez bele poljane, **Gradnja študentskega naselja**, **7 na en mah**, **Tržič, biser med gorami**, **1+1=3**, **Črne rute** (Crne marame), ponedeljek 7.1. ob 18.00

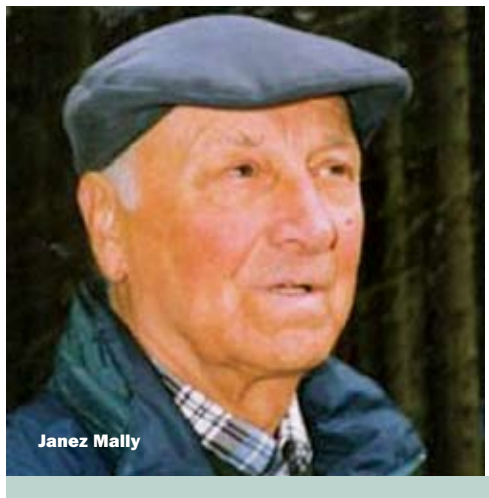

Janez Mally

nove knjižne izdaje slovenske kinoteke

Twin Peaks in postmodernizem: kava, pita, sova, škrat
Mirt Komel
zbirka *Imago*

Čemu se dvajset let po izteku kultnega **Twin Peaksa** še ukvarjati s fenomenom te serije? V novi pridobitvi zbirke *Imago*, študiji *Twin Peaks in postmodernizem*, si to vprašanje zastavi Mirt Komel. Odgovor je jasen: **Twin Peaks** je enkratna umetnina postmoderne dobe, ki je v marsičem spočela televizijsko serijo, kot jo poznamo danes, in obenem tista serija, ki je na še vedno originalen način problematizirala tudi samo televizijsko gledalsko izkustvo.

Tkanje pogledov
Jože Dolmark
zbirka *Kinotečni zvezki*

Tkanje pogledov prinaša izbor zapisov iz bogatega, štiri desetletja obsegajočega filmsko-publicističnega opusa Jožeta Dolmarka, enega najbolj vsestranskih in pretanjenih domačih filmskih piscev. V prispevkih, ki segajo od kritike in esejistike do teorije in polemike, se Dolmark posveča filmom, ki pripovedujejo s slikami, in piše pripovedi, ki jih naseljuje s strastno opisanimi podobami. Svojim bralcem in učencem pripoveduje predvsem o slikah: slikah iz življenja, iz kina, iz sveta.

Prekletstvo iskanja resnice: filmska ustvarjalnost in teorija Živojina Pavlovića
zbirka *Kino raziskave*

V zbirki *Kino raziskave* objavljamo mednarodni zbornik *Prekletstvo iskanja resnice: filmska ustvarjalnost in teorija Živojina Pavlovića*. Knjiga je kombinacija izvirnih avtorskih besedil o filmski in teoretski ustvarjalnosti enega najvidnejših predstavnikov jugoslovanskega novega filma ter prevodov ključnih filmskih analiz iz njegovega, na žalost še vedno prezrtega bisera filmske misli: *Peklenski film: razgledi in razprave*. ■

RGP gorenje

napovedujemo – razstava v dvorani silvana furlana

prva petdesetletka

vitez, dama in zmaj

Za retrospektivo viteškega filma, ki smo jo pripravili ob priložnosti razstave *Vitez, dama in zmaj – Dediščina srednjeveških bojevnikov* in ki je v Narodnem muzeju Slovenije na ogled od 12. decembra 2012 do 25. oktobra 2013, so pri blagajni Kinoteke na voljo paketi vstopnic za ogled desetih filmov po znižani ceni. Obiskovalci razstave imajo z vstopnico iz NMS brezplačen ogled enega filma, obiskovalci Kinoteke pa z vstopnico kateregakoli filma iz retrospektive viteškega filma brezplačen ogled razstave v Narodnem muzeju Slovenije. ■

kinopolis

12 dobrih razlogov, zakaj (p)ostati kinopoličan/kinopoličanka:

1. Petdeset odstotkov popusta pri nakupu vstopnic rednega programa Kinoteke.
2. Trideset odstotkov popusta pri nakupu vseh kinotečnih publikacij (knjige, katalogi, revija *Ekran*).
3. Člani prejemajo kinotečni program po pošti.
4. V času delovanja blagajne imajo (samo) Kinopoličani možnost telefonske rezervacije vstopnic (na dan predstave, tel.: 43 42 524), lahko pa jih rezervirajo tudi po elektronski pošti (blagajna@kinoteka.si).
5. Za vsako otvoritev retrospektive in vsak izredni dogodek v Kinoteki je za člane Kinopolisa rezerviranih 40 vstopnic (rezervacija velja do pol ure pred začetkom predstave ali dogodka).
6. Vsak Kinopoličan, ki si ogleda petdeset predstav v tekoči sezoni, je nagrajen z brezplačnim podaljšanjem članstva za naslednjo sezono.
7. Najbolj marljiv gledalec meseca je povabljen, da sestavi program treh filmov po svojih željah.
8. Člani potujejo s Kinopolisom – na strokovne in manj strokovne izlete, na festivale ter podobne avanture zunaj kinodvorane, posebej zanje pa so organizirana tudi različna predavanja in delavnice.
9. Članom je na voljo klubski kotiček v Kinotečni kavarni, s posebno ponudbo kavarniških napitkov ter vedno svežim izborom filmskih revij in knjig, za druženje ali za cinefilsko kontemplacijo pred in po predstavi.
10. Vsak nov član prejme darilo.
11. Deset odstotkov popusta pri nakupu knjig ali DVD-jev v Kinodvorovi Knjigarnici na Kolodvorski 13.
12. Brezplačen obisk novo odprtega Muzeja slovenskih filmskih igralcev v Divači.

in cena za vse to razkošje?

Prvi vpis: **25 eur** za delovne občane.
20 eur za študente, dijake, upokojence in brezposelne.
In dodatne **3 eur** popusta za vse, ki članstvo zgolj podaljšujejo.
Članarina velja leto dni od vpisa.
Vpis članstva pri blagajni Kinoteke. ■

kolofon

izdajatelj: Slovenska kinoteka,
Miklošičeva 28, 1000 Ljubljana
tel. 01.43.42.510, faks 01.43.42.516
tajnistvo@kinoteka.si; www.kinoteka.si
sofinancira: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport

dvorana silvana furlana
pisarna programskega oddelka
uradne ure: 9.00–15.00
tel. 01.43.42.520, faks 01.43.42.521
Kaja Bohorč, vodja pisarne
kaja.bohorc@kinoteka.si | 01.43.42.520
Marta Matičič, blagajničarka
(eno uro pred prvo predstavo)
blagajna@kinoteka.si | 01.43.42.524
cena vstopnice: 3 eur
(1.5 eur za člane kluba Kinopolis)

kinotečna kavarna
Kinotečna kavarna se odpre eno uro pred prvo projekcijo.

slovenska kinoteka
direktor: Ivan Nedoh
ivan.nedoh@kinoteka.si | 01.43.42.500
muzejski oddelek
Metka Dariš
metka.daris@kinoteka.si | 01.43.42.505
arhivski oddelek
Darko Štrukelj
darko.strukelj@kinoteka.si | 01.43.42.510
raziskovalno-založniški oddelek
Andrej Šprah
andrej.sprah@kinoteka.si | 01.43.42.529
knjižnica in dvd-teka
Viktor Bertoncelj
viktor.bertoncelj@kinoteka.si | 01.43.42.530
ponedeljek, torek, četrtek 9–15h
sreda 10–18h
petek 9–14h

kinotečnik
ISSN: C503-7182
urednika: Jurij Meden, Maša Peče
lektura besedil: Mojca Hudolin
oblikovna zasnova: Metka Dariš, Tomaž Perme
oblikovanje: Tomaž Perme
tisk: Delo
naklada: 7.000
distribucija: DPG

zahvale
Pri organizaciji januarsko-februarskega programa so nam pomagali naslednji posamezniki in organizacije, za kar se jim najlepše zahvaljujemo: Richard Aseme (Paramount), Antoine Ferrasson (Tamasa Distribution), April McIlroy (Walt Disney Studios Motion Pictures), Jure Mikuž, Miodrag Milošević (Alternative film/video), Boris Petkovič (Društvo slovenskih režiserjev), Nejc Pohar, Alojzij Teršan, Tatjana Rezec Stibilj, Marta Rau (Slovenski filmski arhiv), Nicholas Varley, Mark Truesdale (Park Circus Limited), Tanja Vrvilo (Filmske mutacije – festival nevidnega filma) Andrew Youdell, Fleur Buckley (British Film Institute), Neil Young.

sponzor kliping

kinotečni red
Vstopnice so naprodaj pri blagajni Kinoteke uro pred začetkom prve predstave.

Obiskovalce prosimo, naj prihajajo na predstave pravočasno.

V dvorano Slovenske kinoteke ni dovoljeno vnašati hrane ali pijače.

Prenosni telefoni morajo biti izključeni.